

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 20 oktober justerades.

§ 2 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Andre vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2023/24:9 för tisdagen den 7 november i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från miljö- och jordbruksutskottet.

§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2023/24:141

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:141 Åtgärder mot stigande ungdomsarbetslöshet

av Jonathan Svensson (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 28 november 2023.

Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 8 november 2023

Arbetsmarknadsdepartementet

Johan Pehrson (L)

Enligt uppdrag

Kerstin Bynander

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:144

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:144 Terrorsympatier inom riksdagspartier

av Tobias Andersson (SD)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Prot. 2023/24:28
10 november

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 11 december 2023.
Stockholm den 9 november 2023
Justitiedepartementet
Gunnar Strömmer (M)
Enligt uppdrag
Jenny Kvarnholt
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:146

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:146 Statlig kredit till Inlandsbanan
av Isak From (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 28 november 2023.
Skälet till dröjsmålet är redan inbokade engagemang.

Stockholm den 8 november 2023
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
Peter Kullgren (KD)
Enligt uppdrag
Fredrik Ahlén
Expeditionschef

§ 4 Anmälan om avskrivning av motion

Andre vice talmannen anmälde att talmannen den 9 november avskrivit den återkallade motionen 2023/24:1019 av Josef Fransson (SD).

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Motioner
2023/24:2770, 2772 och 2775 till skatteutskottet

*Svar på
interpellationer*

§ 6 Svar på interpellation 2023/24:31 om åtgärder för att bekämpa arbetslöshet bland och diskriminering av unga med funktionsnedsättning

Anf. 1 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Serkan Köse har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att minska såväl diskrimineringen av som arbetslösheten bland unga med funktionsnedsättning. Vidare undrar Serkan Köse vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra Arbetsförmedlingens kapacitet att tidigt identifiera och effektivt stödja unga med funktionsnedsättning mot bakgrund av de brister som identifierats i en rapport från Arbetsförmedlingen.

Möjligheten till arbete är grundläggande i strävan mot att bryta utanförskap och stärka välfärden. Det är även en rättvisefråga. Icke-diskriminering är av yttersta vikt för att säkerställa att varje individ fullt ut kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

Diskriminering i arbetslivet är enligt diskrimineringslagen (2008:567) förbjuden och omfattar bland annat funktionsnedsättning. Diskrimineringslagen ställer även krav på att alla arbetsgivare ska arbeta förebyggande och främjande för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett bland annat funktionsnedsättning.

Regeringen fortsätter att arbeta för ett starkt skydd mot diskriminering. Bland annat bidrar Diskrimineringsombudsmannens och antidiskrimineringsbyråernas arbete till att stödja enskilda som utsatts för diskriminering och förverkliga allas lika rättigheter. Regeringen har även tillsatt en parlamentariskt sammansatt kommitté som bland annat fått i uppdrag att utreda om regeringsformens bestämmelser om enskildas grundläggande fri- och rättigheter ska kompletteras och ett generellt skydd mot diskriminering läggs till i grundlagen. Jag vill också uppmärksamma det nationella målet för funktionshinderspolitiken och genomförandet av detta, som innebär att arbetet ska inriktas bland annat mot att förebygga och motverka diskriminering.

Det är bekymmersamt att unga med funktionsnedsättning står långt från arbetsmarknaden. Det kan innebära utmaningar i att etablera sig på arbetsmarknaden och i förlängningen sämre möjlighet till egen försörjning. Det är därför av stor vikt att unga med funktionsnedsättning får ett individuellt utformat stöd som utgår från den enskildes förutsättningar och behov. Arbetsförmedlingen är i sammanhanget en viktig aktör med sin verktygslåda av insatser för arbetssökande, däribland insatser som är specifikt riktade till personer med funktionsnedsättning.

För att få ned arbetslösheten och ge fler unga med funktionsnedsättning möjlighet till arbete eller utbildning krävs också ett proaktivt och effektivt arbetsgivararbete. I regleringsbrevet för innevarande år fick Arbetsförmedlingen bland annat i uppdrag att stärka och utveckla sitt arbete med arbetsmarknadspolitiska insatser och arbetsgivarkontakter.

För att säkerställa att arbetssökande får rätt insats i rätt tid har regeringen också gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att säkerställa att den arbetsmarknadspolitiska bedömningen är träffsäker och enhetlig. Därtill ska arbetssökande prövas mot den bredd av insatser som finns att tillgå för myndigheten. Arbetsförmedlingen har även ett särskilt uppdrag att anvisa personer med funktionsnedsättning som under lång tid varit utan arbete till lönebidrag för utveckling i anställning hos Samhall.

Sammanfattningsvis krävs ändamålsenliga insatser och stöd, förmåga att effektivt identifiera funktionsnedsättningar samt ett effektivt arbetsgivararbete för att få ned arbetslösheten och ge fler unga med funktionsnedsättning möjlighet till arbete eller utbildning.

Jag fortsätter att noga följa utvecklingen på arbetsmarknaden samt Arbetsförmedlingens viktiga arbete för unga personer med funktionsnedsättning.

Anf. 2 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Många unga människor med funktionsnedsättning önskar inget annat än att ha ett arbete där de kan bidra till samhället, växa som individer och känna sig självständiga. Men verkligheten på den svenska arbetsmarknaden speglar inte dessa ambitioner. Endast hälften av dessa unga är i dag i arbete, och en tredjedel rapporterar om diskrimineringserfarenheter. Detta är siffror som tydligt visar på bristfällig inkludering.

Detta är inte, fru talman, en fråga om individuella misslyckanden, utan det handlar om en arbetsmarknad som inte bara underpresterar i sitt inkluderingsuppdrag utan också tenderar att aktivt stänga ute de människor som behöver tillgång till arbetsmarknaden som mest. De alarmerande siffror som vittnar om låg sysselsättning och hög arbetslöshet bland unga med funktionsnedsättningar är ett symtom på djupgående strukturella problem som behöver åtgärdas.

Arbetsförmedlingens rapporter belyser de svårigheter som unga med funktionsnedsättning möter. De står inför större utmaningar än andra unga på arbetsmarknaden. De möter ofta långa perioder av arbetslöshet och en tuff kamp för att hitta arbete som inte kräver ekonomiska subventioner. Det är därför av yttersta vikt att skapa förändringar som kan bryta ned dessa hinder och öppna arbetsmarknaden så att alla unga, oavsett funktionsförmåga, har samma chanser att lyckas.

För att myndigheten ska lyckas med sitt uppdrag att tillvarata dessa personers kompetens måste den ha tillräckligt med resurser och personal. Personalen ska kunna erbjuda det intensiva och ofta avgörande stöd som krävs. Med andra ord krävs långsiktiga planeringsförutsättningar för Arbetsförmedlingen, inte ytterligare budgetnedskärningar.

Det personliga och kunniga stödet till personer med funktionsnedsättning kan inte, fru talman, ersättas av digitalisering eftersom det handlar om att skaffa en djupgående förståelse för individen för att kunna ge rätt stöd.

Du har ett ansvar, Johan Pehrson, för att se till att alla unga, oberoende av funktionsvariationer, erbjuds samma möjligheter på arbetsmarknaden. Du har också ansvar för att säkerställa att Arbetsförmedlingen har de resurser som krävs så att varje ung person med funktionsnedsättning får det personligt anpassade stöd som behövs för att komma in på arbetsmarknaden.

Samtidigt, fru talman, är samverkan med arbetsgivare viktigt för att skapa mer inkluderande arbetsmiljöer. Det handlar om konkreta åtgärder som utbildningsinsatser för arbetsgivare, riktlinjer för arbetsplatsanpassning och uppföljning samt incitament för arbetsgivare som aktivt arbetar för att inkludera personer med funktionsnedsättningar.

Därför undrar jag, Johan Pehrson: Hur ska Arbetsförmedlingen stärkas så att den kan ge bättre stöd till unga med funktionsnedsättning? Vilka initiativ finns hos regeringen för samarbete mellan regering, näringsliv och civilsamhälle för en mer inkluderande arbetsmarknad?

Anf. 3 JONATHAN SVENSSON (S):

Fru talman! Jag skulle vilja inleda med att tacka Serkan Köse för att han tar upp en viktig diskussion om unga med funktionsnedsättning och deras ofta ganska krångliga position på arbetsmarknaden.

Man skulle kunna säga att unga med funktionsnedsättning är en dubbelt missgynnad grupp på arbetsmarknaden. För det första är man ung, med alla de utmaningar som det för med sig när det gäller att komma in på arbetsmarknaden. Det är i statistiken tydligt att unga över tid ständigt ligger på en betydligt högre arbetslöshetsnivå än befolkningen i övrigt. Det finns givetvis rimliga förklaringar till delar av gapet mellan unga och befolkningen i övrigt, men det går ändå att säga att unga är strukturellt missgynnade.

För det andra är man dubbelt missgynnad just om man har en funktionsnedsättning. Generellt sett kan man säga att unga med en eller flera funktionsnedsättningar möter särskilda utmaningar på arbetsmarknaden. Det kan handla om bristande tillgänglighet, diskriminering eller fördomar.

Som min partikollega beskrev är det bara lite drygt hälften av alla unga med funktionsnedsättning som har ett förvärvsarbete. Att inte ha ett arbete och en försörjning är något som riskerar att placera dessa ungdomar i ett långvarigt utanförskap, med alla konsekvenser det för med sig. Det är djupt skadligt för samhället i stort men också för den enskilda individen. Det är inte värdigt vårt moderna samhälle.

När vi så tydligt kan peka på en grupp som är uppenbart dubbelt missgynnad är det vårt gemensamma samhälles ansvar att se till att få en förändring till stånd. Arbetsförmedlingen är en helt central myndighet i det arbetet. Där har man många av de verktyg som krävs för att stödja dessa människor i deras väg ut i arbetslivet.

Fru talman! Min partikollega ställde i sin interpellation en fråga till statsrådet. Bland annat undrar han vilka åtgärder statsrådet kan vidta för att förbättra möjligheten för Arbetsförmedlingen att stödja dessa människor med funktionsnedsättning. I statsrådets svar på frågan är det en del jag kan hålla med om. Statsrådet nämner ändamålsenliga insatser, stöd, kapacitet att identifiera funktionsnedsättningar och Arbetsförmedlingens centrala roll i detta arbete.

Fru talman! Detta är bra saker, men det finns ett grundläggande problem: Ord och handling stämmer inte alltid överens. I regeringens budgetproposition för 2024 får Arbetsförmedlingen inte ens i närheten av de anslag myndigheten själv bedömt att man är i behov av för att klara av sitt uppdrag. Samtidigt presenterade statsrådet vid en pressträff senast häromdagen att arbetslösheten är på väg uppåt. Det innebär att myndigheten kommer att göra prioriteringar, och då kan det tänkas att de vi diskuterar i dag prioriteras bort och hamnar mellan stolarna.

Jag vill därför fråga statsrådet hur han vill se till att Arbetsförmedlingen på riktigt har möjlighet att lägga fokus på de individer som vi diskuterar i dagens debatt, särskilt när den budget som myndigheten får inte räcker till.

Anf. 4 CAMILLA MÅRTENSEN (L):

Fru talman! Tack, alla ledamöter som är här, för att vi lyfter denna väldigt viktiga fråga!

Det är en viktig liberal princip att alla som har möjlighet att arbeta ska kunna få ett arbete. Det är också en viktig princip för att vi ska klara av den kompetensbrist som finns i Sverige. När jag är ute och talar med näringslivet handlar diskussionen ofta om att man måste effektivisera de processerna.

Jag vill lyfta fram ett ESF-projekt som heter Samstart. Det finns bland annat i Malmö. Där börjar det redan med elever i det som förut hette gymnasiesärskolan. Jag har glömt bort vad det nya begreppet är, men jag borde naturligtvis använda det.

(Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):
Anpassad gymnasieskola.)

Tack, ministern! Anpassad gymnasieskola menar jag.

Det viktiga i projektet är att man har ett samarbete med Arbetsförmedlingen, så att dessa elever inte behöver vänta på kodningen när de väl har avslutat sin skolgång och att det finns resurser att direkt börja jobba med dem.

Det sker ofta ett uppehåll efter att man har gått ut anpassad gymnasieskola för att man ska få kodning, och där behövs en effektivisering. Många har redan relationer till näringslivet via skolan. Det handlar framför allt om att effektivisera de processer som finns. Jag hade gärna sett att vi i framtiden får den typen av samverkan mellan kommun och anpassad gymnasieskola på betydligt fler platser än i dag.

Anf. 5 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är mycket angeläget att vi på ett effektivt sätt använder de resurser som människor i Sverige har arbetat ihop och som vi tar ut i skatt. Vi måste använda de över 90 miljarder som vi tar från medborgarna – från åhörare på åhörläktaren, statstjänstemän och riksdagsledamöter – på ett klokt sätt. Det tror jag att vi alla kan vara överens om. Men då måste man vända på varje krona. Därför är vi noga när vi något ökar stödet till Arbetsförmedlingen i dessa svåra tider. Men vi ska inte bara göra detta.

Den samlade ekonomiska politiken går ut på att få Sverige tillbaka i en starkare ekonomisk situation. Vi måste banka ut inflationen och hantera det som ligger som ett stort svart skynke över landet Sverige, det vill säga att investeringar hålls inne, vilket gör att vi kan se att arbetslösheten, som vi har tagit höjd för, tyvärr ökar något, dock med en tydlig eftersläpning. Vi sa att detta skulle ske förr eller senare, och nu är det senare. Vi kan se ett trendbrott.

Vi tar detta på mycket stort allvar, för i arbetslöshetens kölvatten följer naturligtvis inte bara smärta för individer och familjer. Det handlar om personer som tidigare har gått till jobbet men nu inte gör det längre och om barn som ser sina föräldrar inte gå till jobbet – personer med eller utan funktionsnedsättning.

Det som interpellanterna för fram om att de som är mest utsatta riskerar att drabbas hårdast är helt korrekt. Men en ekonomi som växer gör också att personer som står längre från arbetsmarknaden lättare kan komma i jobb. Det är därför den viktigaste arbetsmarknadspolitiska åtgärden.

Sedan var ledamoten Camilla Mårtensen inne på vikten av en skolgång som gör att man är rustad. Om olyckan inträffar tidigt i livet eller är med från första början är ju skolan helt avgörande för att man ska vara rustad för så kvalificerade arbetsuppgifter som möjligt på arbetsmarknaden.

Vi ser mycket fram emot det EFS-stödda projekt som nu genomförs på olika håll för att få ordning på ungas situation. Men det är inte bara unga med funktionshinder som finns i arbetslöshet.

Vad gör vi, frågar man. Det framgår av regleringsbrev och instruktioner och av den budget som riksdagen har fått från regeringen och kommer att behandla här i kammaren. Vi har därtill, vilket jag hoppas att ledamöterna är medvetna om, gett ett uppdrag till Statskontoret att se över att vi i hela landet har en optimal rustning av Arbetsförmedlingen. Det handlar om att få ned den tid det tar att få en klassificering och få rätt till stöd för att man har en funktionsvariation. Allt detta är centralt.

Jag har inte träffat någon på Arbetsförmedlingen som säger annat än att det tar tid att ändra en situation på Arbetsförmedlingen som har varit ganska tuff under förra mandatperioden. Men man är på rätt väg. De får det stöd de behöver, och de brinner av lust att hjälpa människor och korta den tid det tar att exempelvis få stöd som funktionsnedsatt.

Anf. 6 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Tack återigen för svaret, statsrådet! Många unga människor med funktionsnedsättning drömmer om att ha ett arbete där de kan bidra till samhället och utvecklas personligt, men i verkligheten är det endast hälften av dessa unga som är sysselsatta, och en tredjedel upplever diskriminering. Denna dystra verklighet speglar en arbetsmarknad som inte bara misslyckats med att vara inkluderande utan också utesluter väldigt många unga människor.

Fru talman! Detta utestängande är inte någon isolerad händelse utan snarare en del av ett större mönster. Arbetsförmedlingens byråkratiska maskineri som borde vara en hjälpande hand verkar i stället ofta bli ett hinder.

Ett av de mest påtagliga exemplen är den oacceptabelt långa väntetiden för det som kallas en funktionshinderskod. Det är en väntan som kan sträcka sig över ett år för att ens få en chans att börja få stöd. Vilken annan grupp i vårt samhälle skulle acceptera en sådan fördröjning av sina möjligheter till försörjning? Vilken annan grupp skulle finna det acceptabelt att deras strävan efter självständighet och värdighet hejdas av byråkratins tröghet?

Fru talman! När dessa unga slutligen får sin kod möts de av nästa barriär. De nedskärningar som genomfördes av högerpartierna inom arbetsmarknadspolitiken har drastiskt, med 40 procent, minskat på specialiserna på Arbetsförmedlingen. Fyra av tio arbetsterapeuter, audionomer, synspecialister, psykologer, socialkonsulter med mera har försvunnit från Arbetsförmedlingen, och deras expertis är ovärderlig för personer med funktionsnedsättning som försöker att etablera sig på arbetsmarknaden.

Och problemen slutar inte där. Även när möjligheten till ett anställningsavtal med lönebidrag närmar sig uppstår nya flaskhalsar i form av en underbemannad administration. Detta leder till att personer med funktionsnedsättning blir stående utanför, inte på grund av brist på vilja eller förmåga utan på grund av ett system som inte längre klarar av att placera dem i arbete eller praktik.

Förändringen av Arbetsförmedlingen och bristen på specialiserade handläggare har medfört att myndigheten inte längre klarar av att anvisa och placera arbetssökande med funktionsnedsättning i arbetsträning, praktik eller jobb. Vi kan också konstatera att på Samhall står platserna tomma.

Dessutom används inte de pengar som Arbetsförmedlingen får till lönebidrag fullt ut, vilket resulterar i att pengar som kunde ha hjälpt gå till baka till staten. Det är inte okej. Företag och organisationer som tidigare varit framgångsrika i att integrera personer med funktionsnedsättning i arbetslivet får nu färre resurser och möjligheter att göra just detta.

Fru talman! En arbetslinje värd sitt namn måste inkludera personer med funktionsnedsättning. Det är inte acceptabelt att bara hälften av personer med funktionsnedsättning är sysselsatta. Människor med funktionsnedsättning både kan och vill arbeta men ges inte de förutsättningar som krävs.

Skolsiffror visar att bara en av tio hade ett jobb hösten efter att man har lämnat anpassad gymnasieskola. Ännu värre: Var tredje ungdom varken arbetade, studerade eller hade daglig verksamhet. Att en av tio ungdomar från anpassad gymnasieskola, eller gymnasiesärskolan som vi kallar den, inte har ett arbete och var tredje varken arbetar eller studerar är ett svek mot dessa individer och ett misslyckande för hela samhället.

I en tid då vi har en åldrande befolkning, arbetskraftsbrist – som också Camilla Mårtensen lyfte – och ekonomisk omställning måste vi värdera de kompetenser som personer med funktionsnedsättning besitter. Dessa unga människor förtjänar ett system som stöttar dem. Vi ska bygga broar, inte barriärer.

Anf. 7 JONATHAN SVENSSON (S):

Fru talman! Jag noterar att statsrådet inte riktigt kan beskriva hur Arbetsförmedlingen ska få sina resurser att räcka till för just de människor vi diskuterar i dag. Det är väldigt beklagligt, särskilt då detta är en så pass angelägen fråga som påverkar väldigt många människor här i landet. Om samhället inte gör mer för dessa människor är det en stor förlust för vårt samhälle och för de enskilda individer som riskerar att hamna i utanförskap.

Statsrådet informerade häromdagen om arbetsmarknadsläget. Arbetslösheten är på väg uppåt, och den grupp som vi diskuterar i dag är en grupp som kan få ta en extra hård smäll i dagens läge. Det är tydligt att regeringen saknar en tydlig plan för att hantera de problem vi diskuterar i dag men också våra övriga samhällsproblem.

Arbetsmarknadsministern hänvisar till att man behöver banka ned inflationen för att få igång ekonomin, och ja, det är en väldigt viktig fråga. Vi måste få ned inflationen. Det är genuina problem som måste hanteras, men det kan inte innebära att regeringen ska lämna walkover på alla andra politikområden.

Man skulle kunna likna Sveriges regering vid ett fotbollslag som inte riktigt förstår hur en liga fungerar. Regeringen FC lägger allt fokus på första matchen – att banka ned inflationen – men lämnar walkover på alla andra matcher, och fru talman, lämnar man walkover på alla matcher vinner man inga ligor.

Fru talman! Problemet med Regeringen FC är att Sverige inte är ett fotbollslag utan det lag som är tänkt att leda och styra det här landet, och när regeringen lämnar walkover på arbetsmarknadspolitiken, sjukvården, skolan och klimatet drabbas vi alla. Somliga drabbas hårdare än andra. Har du en hög lön klarar du dig bättre. Är du ung och har en funktionsnedsättning klarar du dig sämre med regeringens politik.

Sverige blir fattigare och farligare för varje dag som går med den här regeringen. Jag vet att Sverige kan så mycket bättre än i dag.

Prot. 2023/24:28
10 november

Svar på
interpellationer

Anf. 8 CAMILLA MÅRTENSEN (L):

Fru talman! Serkan Köse lyfte att individen vill komma ut i arbetslivet. Det är alldeles rätt. Individerna behöver vettiga, bra och utvecklande sysselsättningar och arbeten. Men det finns ett större perspektiv också. Det här är en grupp som är efterfrågad av näringslivet, och med den kompetensbrist vi har behöver vi den här gruppen.

Det handlar alltså om att finna kompensatoriskt stöd för många människor. Men det kan knappast handla om för lite resurser till administration inom Arbetsförmedlingen. Jag har mycket svårt att se det. Tvärtom handlar det om att vi måste ha smidigare processer, tydligare målsättningar och närmare samverkan med arbetsgivare och faktiskt kunna lösa problemen både snabbare och mer individuellt för de personerna.

Jag tror inte att svaret på det är mer resurser till administration. Jag tror och hoppas att svaret är att regeringen framgent vässar sina målsättningar och sätter tydliga målbilder utöver det som redan har gjorts. Det är ett arbete som jag tänker rimmar väl med Liberalernas egen partipolitik och den arbetsmarknadspolitik som vi för.

Anf. 9 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag gillar det där med lag och fotboll. Sverige är ett fantastiskt land, och man skulle kunna se politiken som Jonathan Svensson är inne på – lite som en fotbollsmatch.

Då är det så att under åtta år var Jonathan Svensson, Serkan Köse och Magdalena Andersson chefstränare, lagledare, högerback, vänsterback, ytterback och ankare i Sverige. Man hade ansvar för Arbetsförmedlingen. Man hade ansvar för arbetsmarknadspolitiken. Jag vet att man ville väl. Jag har aldrig träffat en enda socialdemokrat som inte vill väl. Men man måste bygga på de drivkrafter som är så viktiga.

Man måste bygga på en grundläggande utbildning. Det är därför regeringen satsar på utbildning. Det är därför vi satsar på nära praktik och subventionerade anställningar som hjälper människor till en egen försörjning, något som är viktigt för att kunna få egen makt över sitt liv.

Det är lite fint att höra att man inte vill ta ansvar för att man var lagkapten i fotbollslaget Sverige i åtta år. Serkan Köse springer ut över arenan och upp på läktaren och säger att det var någon annan som styrde Sverige. Nej, det var Serkan Köse! Det var en socialdemokratisk huvudtränare, och det var en socialdemokratisk coach. Alltihop var socialdemokratiskt.

Nu står vi här. Jag delar uppfattningen att byråkratin måste minska och effektiviteten öka i Arbetsförmedlingen. Vi ser nu till att fokusera på vuxenutbildning. Vi jobbar med projektet Samstart, som vi har pratat om. Vi ser till att Försäkringskassan har i uppdrag att också stödja denna grupp från sitt håll och att samverka och samarbeta med Arbetsförmedlingen.

Vi fick en ny instruktion – baslinjen, grundträningen – för Arbetsförmedlingen. Uppdraget är fokuserat till Arbetsförmedlingen, och vi har dessutom nyligen fått på plats etableringsjobben som den förra ledningen för landslaget Sverige inte fick på plats. Nu är de jobben på plats. Vi har en ny styrelse för Arbetsförmedlingen. Varför då? Jo, för att den måste

fokusera på ett större ansvar, så att den inte minst får upp det som Serkan Köse så mycket riktigt efterfrågar, det vill säga bättre effektivitet, större chanser och möjligheter för människor med funktionshinder att komma i arbete med stöd eller om det bara är fråga om en anpassning av arbetsplatsen. Vilket som är det jätteviktigt för att arbeta.

Arbetslinjen är bland det finaste Sverige har. Nu finns 467 000 arbetslösa i Sverige. Vi gör stora insatser för att strama upp, förändra och modernisera regelverket för arbetskraftsinvandring. Vi gör allt vad vi kan för att rusta och matcha, med olika aktörer som hjälper Arbetsförmedlingen och med Arbetsförmedlingen, så att 155 000 lediga jobb ska tillsättas med människor i Sverige som är arbetslösa. Men det finns ett utbildningsgap, och det är det som vi med utbildning som verktyg försöker bygga igen.

Anf. 10 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! För er som inte vet är det Johan Pehrson som har varit lagledare och lagkapten för det nya laget i ett år. Mig veterligen har lagledaren och lagkaptenen Johan Pehrson hittills inte presenterat en enda proposition som tar sig an de problem och utmaningar som vi har pratat om i dag. Johan Pehrson pratar om allt annat än det vi pratar om i dag.

När det gäller regleringsbrevet för 2023, Johan Pehrson, nämns inte personer med funktionsnedsättning i målen, trots att dessa utgör en betydande andel av arbetskraften samtidigt som sysselsättningsgraden är väsentligt lägre än för den övriga befolkningen.

I detta sammanhang vill jag fråga Johan Pehrson om regleringsbrevet för nästa år för Arbetsförmedlingen kommer att ta itu med de påtagliga problemen med väntetiden för funktionshindernoden, bristen på specialkompetens och den tröga handläggningen av lönebidrag. Vad avser regeringen att konkret göra för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte bara inkluderas i vårt samhälle utan också kan bidra fullt ut på arbetsmarknaden?

Fru talman! För att förbättra situationen krävs det att regeringen i nästa års regleringsbrev presenterar konkreta mål för hur personer med funktionsnedsättning ska inkluderas i arbetsmarknaden och hur deras sysselsättning kan ökas. Detta är också en stark önskan från den samlade funktionsrättsrörelsen i Sverige, som också framfört detta i en skrivelse till regeringen.

Det är också viktigt, fru talman, att Arbetsförmedlingen får i uppdrag att förkorta tiden det tar att registrera en funktionshindernoden och att säkerställa tillgång till specialkompetens. Men det räcker inte. Vi måste stärka stödet till arbetsgivare och skapa samarbete med sociala företag och civilsamhället för att bredda vägen in på arbetsmarknaden för fler. Vi ser också ett behov av inspel från statliga myndigheter. Sedan 2016 har de haft i uppdrag att erbjuda praktikplatser för personer med funktionsnedsättning, med ett mål om 1 000 platser per år. Det är ett mål som inte har nåtts. Statskontorets uppföljning visar på en markant brist. Endast 260 praktikplatser har erbjudits, och ännu färre har tillsatts.

Det är dags, Johan Pehrson, att ta ansvar. Tack för debatten!
(Applåder)

Anf. 11 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag behöver påminna den tidigare lagkaptenen för fotbollslaget Sverige Serkan Köse om att det finns en grundlag i Sverige som reglerar kontrollmakten som utövas mot regeringen, den som nu utövas av Serkan Köse mot Johan Pehrson. Det handlar om att se på vad regeringen gör.

Regeringen presenterar sin politik i form av budget och förordningar, och då kan jag säga att den svenska arbetsmarknaden är allt annat än underreglerad. Vi styr med budget och förordningar, och ibland kommer större propositioner. Vi jobbar för en ännu mer effektiv och mer rättssäker arbetslöshetsförsäkring.

På det här området är det angeläget att se till att Arbetsförmedlingen får en chans att bli mer effektiv. Det är deras uppdrag. De har haft ett jobbigt ledarskap under många år. Vi har lämnat ett uppdrag till Statskontoret för att se över hur den interna styrningen kan förbättras efter den tidigare ledningen, hur man kan förbättra verksamhetsutvecklingen och uppföljningen av verksamheten samt även hur regeringens styrning kan bli bättre. Det är helt riktigt att jag har ansvaret nu eftersom den tidigare ledningen inte tog ansvar.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellation 2023/24:110 om kommunernas roll inom arbetsmarknadspolitiken

Anf. 12 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Serkan Köse har frågat mig om hur jag avser att klargöra kommunernas roll inom arbetsmarknadspolitiken.

Staten har genom Arbetsförmedlingen ansvar för att arbetsmarknadspolitiken ska fungera i hela landet. Arbetsförmedlingen har till sitt förfogande en bredd av arbetsmarknadspolitiska insatser som utförs av leverantörer, kommuner, arbetsgivare och idéburna aktörer, eller i myndighetens egen regi, liksom insatser som görs i samverkan.

Arbetsförmedlingen ska sträva efter att ta till vara de kvaliteter en mångfald av utförare kan tillföra den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Det framgår av Arbetsförmedlingens instruktion att myndigheten ska samverka med kommuner. Det handlar om att ge enskilda arbetssökande ett ändamålsenligt stöd och om att på ett övergripande plan underlätta planering, samordning och utformning av stöd till arbetssökande. Därutöver ska Arbetsförmedlingen samverka med en rad aktörer för olika ändamål, däribland kompetensförsörjning och arbetslivsinriktad rehabilitering.

Kommunerna har en viktig roll inom arbetsmarknadspolitiken och bedriver insatser och verksamheter som på olika sätt underlättar arbetssökandes inträde på arbetsmarknaden, till exempel kommunal vuxenutbildning och socialtjänst. På det arbetsmarknadspolitiska området får kommunerna också, efter överenskommelse med Arbetsförmedlingen, anordna aktiviteter för deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Överenskommelser

om aktiviteter för deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder får innefatta ersättning från Arbetsförmedlingen till kommunen.

Enligt upphandlingsregelverket finns inte några hinder för kommuner att delta i Arbetsförmedlingens upphandlingar eller som leverantörer i valfrihetssystem. Det kan dock finnas andra regelverk och förutsättningar som i praktiken hindrar kommunerna från att vara leverantörer åt Arbetsförmedlingen, till exempel kommunal- eller konkurrenslagstiftning. Det är myndigheten som ansvarar för sina anskaffningar och att leverantörer lever upp till villkoren.

Kommunernas möjligheter att inom ramen för en överenskommelse tillhandahålla insatser åt Arbetsförmedlingen mot ersättning kan också begränsas av regler för statsstöd och konkurrenslagstiftning. Därutöver begränsas Arbetsförmedlingens möjligheter att samarbeta med kommuner av att avtal som ingåtts efter upphandling måste följas.

De rättsliga förutsättningarna för kommuner som utförare av tjänster åt Arbetsförmedlingen har utretts i en statlig utredning, och vissa tydliggöranden har gjorts i lagstiftningen.

Vidare har Arbetsförmedlingen i ett ställningstagande bedömt att det kan finnas begränsningar när det gäller möjligheten att träffa finansiella överenskommelser med kommuner. Det handlar dels om att till exempel regler för statsstöd behöver följas, dels att sådana överenskommelser inte får konkurrera med tjänster som har upphandlats.

Både kommuner och civilsamhällets aktörer kan bidra på viktiga sätt i genomförandet av arbetsmarknadspolitiken, inte minst för arbetssökande med sammansatta behov av stöd. Samverkan mellan Arbetsförmedlingen och dessa aktörer måste därför fungera väl. Jag kommer att följa detta noga. Jag vill understryka att det är Arbetsförmedlingen som ansvarig myndighet som måste bedöma vad som är möjligt och lämpligt utifrån gällande lagstiftning.

Anf. 13 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

I takt med digitaliseringens snabba framfart, strukturomvandlingar i näringslivet och den framväxande gröna industriella revolutionen har vi en ökande kompetensbrist i vårt land, vilket innebär att den svenska arbetsmarknaden står inför en snabb omvandling. Samtidigt växer klyftan mellan tillgängliga jobb och arbetskraftens kompetenser, en situation förvärrad av pandemin.

Dessa utmaningar kräver en aktiv och framåtblickande arbetsmarknadspolitik, en prioritering som tyvärr verkar saknas hos Johan Pehrson och Tidöpartierna.

Fru talman! Kommunernas roll blir allt viktigare i denna kontext. Med sin lokala expertis är de en central resurs för integration och inkludering av dem som står långt från arbetsmarknaden. Det är ofattbart att Arbetsförmedlingen trots detta avvisar kommunernas arbetsmarknadspolitiska insatser och i stället planerar att använda upphandlade tjänster för arbetsutbildning och förstärkt arbetsträning. Vi menar att kommuner och ideella organisationer har stor potential att hjälpa fler människor att komma in på arbetsmarknaden.

Fru talman! Den 21 november 2019 initierade den socialdemokratiskt ledda regeringen en utredning för att klargöra de juridiska förutsättning-

arna för kommunernas möjlighet att agera som leverantörer av arbetsmarknadstjänster för Arbetsförmedlingen.

Utredningen konstaterar att kommuner kan och bör vara leverantörer av arbetsmarknadstjänster åt Arbetsförmedlingen i enlighet med gällande lagstiftning såsom LOU och LOV.

Denna bedömning stödde Arbetsförmedlingen i sitt yttrande till regeringen. Ändå ser vi nu en paradoxal situation där Arbetsförmedlingen ifrågasätter kommunernas möjligheter att erbjuda dessa tjänster mot ersättning trots att upphandlingslagstiftningen inte ses som ett hinder.

Det handlar inte om att kommunerna ska konkurrera med oberoende aktörer utan om att kommunerna ska komplettera dem och Arbetsförmedlingen där oberoende aktörer inte finns. Ett samarbete där kommunerna kan samarbeta effektivt med statliga myndigheter för att förbättra situationen för arbetssökande tycker jag är avgörande, fru talman.

Det bör säkerställas att Arbetsförmedlingen och kommunerna har en gemensam målsättning och att kommunerna kan nyttja sin potential som en resurs i arbetsförmedlingen. Vi behöver avlägsna osäkerheten kring kommunernas roll och se till att de kan bidra till effektiv matchning.

Med anledning av detta frågar jag dig, statsrådet Johan Pehrson: Vad är ditt svar till Sveriges Kommuner och Regioner angående kommunernas roll i arbetsmarknadspolitiken? Kommer kommunerna att få möjlighet att erbjuda insatser för dem som står längst från arbetsmarknaden, och kommer de att få ekonomisk ersättning från Arbetsförmedlingen för detta arbete?

Anf. 14 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det här är svårt. Det är ju väldigt många människor som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden. Det kan vara unga människor som har kommit snett i livet. Det kan vara människor som i vuxen ålder har drabbats av olycka eller psykisk ohälsa eller hamnat i problem med missbruk. Av olika skäl är de en del av omsorgen.

Kommunerna har ansvar för sina medborgare, ingen annan. Däremot har staten ansvar för arbetsmarknadspolitiken. I över 20 år har det pågått ett samarbete mellan kommuner men också regioner och Arbetsförmedlingen för att på bästa sätt se till att inga medborgare faller mellan stolarna men också att inga medborgare ska drabbas av dubbelarbete på grund av att man inte vet vad den andra aktören gör.

Man blir inskriven på Arbetsförmedlingen först när man står till arbetsmarknadens förfogande. Det är ju ingen idé att försöka förmedla ett arbete till någon som inte står till arbetsmarknadens förfogande. Men det här är ett gränsland, en gråzon som är svår att hantera. Det är människor som av olika skäl har drabbats av att inte ha så mycket egenmakt. De har inte riktigt kraften att göra det som annars leder till egenmakt, det vill säga att skaffa sig en utbildning och gå till ett jobb. Sedan kan man byta jobb – om man inte tycker att första jobbet är bästa jobbet kan man göra enorma häv, så att säga, under sitt yrkesliv för att komma dit man vill eller drömmer om.

Vi har från regeringens sida ögonen på det här. Vi är medvetna om den här situationen, där Sveriges Kommuner och Regioner är tydliga med att

Prot. 2023/24:28
10 november

Svar på
interpellationer

de tycker att de borde kunna få göra en del mer. Arbetsförmedlingen har vi också en dialog med för att se hur man kan effektivisera detta.

Man ska dock komma ihåg att det här är en del av det som vi pratade om i den förra interpellationsdebatten – att Statskontoret ska genomlysas om Arbetsförmedlingen är tillräckligt effektiv. Den har avtal med nästan alla kommuner i Sverige, och det är en bra start. Så var det inte när jag tillträdde, men nu har vi legat på. Nu börjar man se till att man har uppbyggda kanaler.

Sedan tycker, som ofta i ett samarbete, båda parterna att den andra ska göra mer. Det har jag respekt för, men nu ska vi driva det här framåt.

Vi har från regeringens sida det stora projekt som handlar om att vi ska få fler att gå från bidrag, utsatthet och brist på egenmakt till arbete och egenmakt. Det är en frihetsreform, om vi lyckas med detta, som är enorm för individerna och en enorm styrka för Sverige samlat.

Men det kommer att ta en liten stund att utreda allt detta för att förstärka drivkrafterna för arbete och egenförsörjning när vi ska reformera försörjningsstödet. Det är bidragstak. Vi har också nyligen meddelat direktiv om att situationen mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen måste optimeras. Då lovar jag Serkan Köse att den här frågan kommer att tas upp enligt de tilläggsdirektiv som jag eller vi häromdagen presenterade.

Anf. 15 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Återigen: Arbetsförmedlingens samarbete med kommunerna är avgörande för att fler ska få arbete, vilket också tydligt framgår av myndighetens förordning.

Myndighetens uppdrag är inte begränsat till att endast förmedla arbeten utan omfattar även att säkerställa effektiv samverkan med kommuner för att förbättra stödet till arbetssökande.

Den tidigare socialdemokratiska regeringens regleringsbrev för 2022 betonade vikten av denna samverkan och att ett strategiskt och operativt samarbete är avgörande för att garantera högkvalitativa stödinsatser. Arbetsförmedlingens verksamhetsplan för 2023 understryker vikten av överenskommelser med kommunerna, särskilt för dem som står långt från arbetsmarknaden och dem i socioekonomiskt utsatta områden.

Till augusti 2023 hade Arbetsförmedlingen ingått överenskommelser med 279 kommuner, vilket markerar ett betydande framsteg. Låt mig konstatera att detta är ett resultat av den avvecklade Delegationen för unga och nyanlända till arbete och inget annat. Den nya samverkansmodellen har skapat starkare och mer förutsägbara samarbetsrutiner.

Fru talman! Regeringen måste nu klargöra kommunernas roll som leverantörer av arbetsmarknadspolitiska tjänster. Utredningen om kommuners medverkan som jag nämnde i mitt förra inlägg har fastställt att kommuner kan agera som leverantörer under nuvarande regler men pekat på behovet av vissa regeländringar. Remissinstanserna, inklusive Arbetsförmedlingen, har välkomnat denna möjlighet under förutsättning att likabehandling enligt upphandlingsrättsliga principer upprätthålls.

Även Sveriges Kommuner och Regioner och TCO har gett sina synpunkter. SKR föreslår en utredning om kommunernas möjligheter att ta ett samordnande och rustande uppdrag.

Detta visar att kommunerna bör vara en kraftfull aktör inom arbetsmarknadspolitiken. Deras arbete i samverkan med Arbetsförmedlingen har visat på framsteg, men det är vitalt att detta arbete fortsätter att utvecklas och att vi ser verkliga förbättringar i människors liv som ett resultat av detta arbete.

Fru talman! Jag frågar åter statsrådet: Hur avser regeringen att fortsätta att stödja och utveckla samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna för att ytterligare stärka arbetsmarknadens funktion och för att ge bättre stöd till dem som står långt från arbete?

Anf. 16 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag uppskattar erkännandet från Serkan Köse av att detta är komplext. Vi pratar om sköra och utsatta människor som har det tufft i livet, betydligt tuffare än vad jag själv och, gissar jag, Serkan Köse har det. Man ska känna stor ödmjukhet inför detta.

Man ska också känna stor ödmjukhet inför att det är svårt att hitta den viktiga balansen mellan att ge möjligheter och stöd och att ställa rimliga krav på att människor ytterst har ansvaret för att själva bidra med kraft till sin egen förändring.

Inom de kommunala arbetsmarknadsenheterna som finns i dag har det i årtionden bedrivits ett samarbete med Arbetsförmedlingen. Vi har dock sett att det har kunnat förbättras, och Serkan Köse är inne på det som talespersoner för både Socialdemokraterna och SKR. SKR har nämligen varit tydliga med exakt det Serkan Köse säger här: Det måste bli lättare för kommunerna att bli en arbetsmarknadspolitisk aktör.

Det låter ju inte så dumt, och jag träffar så många duktiga kommuner, från norr till söder, från öst till väst. Men alla utredningar från IFAU pekar på att det inte ser lika starkt ut överallt. Vi måste upprätthålla krav på kvalitet och effektivitet, och därför utgår jag från att Socialdemokraterna står fast vid att huvudansvaret för arbetsmarknadspolitiken ska vara statligt, särskilt i dagens situation när vi i kammaren diskuterar mobilitet och människors förutsättningar att ställa om i livet och kanske flytta inom landet, till exempel från landets södra halva till Västerbotten och Norrbotten, där det sker en enorm omställning.

Jag är ödmjuk inför detta, och vi har till exempel jobbat med att ta bort sekretessen mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen för att få ett friare flöde så att inget ska överjobbas och ingen hamna mellan stolarna.

Vi har stort fokus på denna fråga. Utredningen tillsattes av den tidigare regeringen, och det är samma människor som arbetar på departementets opolitiska avdelning nu. Det är dessa duktiga statstjänstemän som i mycket ligger bakom att Sverige hålls igång, och de gör ingen annan bedömning i denna fråga. Jag för dock en dialog med såväl SKR som Arbetsförmedlingen om hur man kan ta sig ur denna situation.

När det gäller personer som står långt från arbetsmarknaden syftar all verksamhet, oavsett vem som driver den – rusta och matcha-aktörer, praktikplatser, Samhall eller kommunal vuxenutbildning – till att individen ska få kraft att ta ansvar för sitt eget liv, delta i en utbildning och sedan kunna börja på sitt första jobb. Det behöver inte vara det bästa jobbet; det kan komma senare. Men man måste gå till ett arbete, för det skapar egenmakt och frihet för den enskilda individen.

Anf. 17 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Låt mig understryka att vi socialdemokrater är väldigt tydliga med att arbetsmarknadspolitiken ska vara ett statligt ansvar. Frågan handlar inte om det utan om vad kommunerna kan bidra med i en aktiv arbetsmarknadspolitik. Kommuner ska inte konkurrera med oberoende aktörer utan vara ett komplement och komplettera dem och Arbetsförmedlingen där det finns behov. Det är det vi pratar om.

Låt mig också vara tydlig med att staten genom Arbetsförmedlingen har ett omfattande ansvar för att säkerställa att arbetsmarknadspolitiken är effektiv i hela landet, vilket Johan Pehrson också nämner. Med en rad olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder som utförs av många olika parter, som kommuner och organisationer i civilsamhället, är det viktigt att myndigheten ser till att värdera de unika bidrag dessa olika leverantörer och aktörer kan erbjuda. Det är detta vi diskuterar här. Kommunernas arbete för att underlätta arbetssökandes väg till jobb är väldigt viktigt.

Återigen: Samarbete mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna är avgörande för att skapa en proaktiv och framtidsinriktad arbetsmarknadspolitik. Samverkan med civilsamhällets aktörer är också viktigt, särskilt för de arbetssökande som har behov av kombinerade stödformer.

Det är positivt att statsrådet kommer att följa detta noga, och jag förväntar mig att Arbetsförmedlingen fortsätter att fördjupa och bredda samarbetet med andra aktörer. Effektiviteten i Arbetsförmedlingens process kan förbättras markant genom kommunernas aktiva engagemang, vilket i sin tur kan öka individens möjlighet att hitta ett arbete. Därtill måste vi hantera de rättsliga och praktiska utmaningar som finns för att fullt ut utnyttja denna potential, och här har Johan Pehrson ett ansvar.

Tack för debatten!

Anf. 18 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Ja, som arbetsmarknads- och integrationsminister har jag ansvar för lagstiftningen. Jag har ansvar för vilka förordningar regeringen väljer att ändra utifrån den lagstiftning och grundlag vi har om hur riket ska styras. Av den framgår också att oavsett regering är det myndigheterna som verkställer utifrån budget, instruktioner, regleringsbrev, lagstiftning och förordningar.

Det här är en fråga som har varit mer eller mindre på tapeten under de många förändringar som Arbetsförmedlingen har genomgått genom åren. Jag har ingen annan avsikt än att detta ska fungera så effektivt och bra som möjligt.

Principer om generalitet, likställighet och likabehandling gäller också mellan kommuner i myndighetsutövning och lagstiftning. Man ska vara försiktig med skattebetalarnas pengar, och när kommunerna i större utsträckning vill ha pengar av Arbetsförmedlingen för viktig verksamhet de utför i högre omfattning än vad de just nu upplever är möjligt med de besked Arbetsförmedlingen har gett är det viktigt att denna verksamhet håller hög kvalitet. Vi har tilläggsdirektivet, reformeringen av försörjningsstödet och bidragstaket. Men vi belyser också specifikt frågan om hur vi maximerar skattebetalarnas pengar i den solidariska insatsen för människor som på olika sätt har drabbats av livets olycka. Hur utformar vi bättre hjälpen

och stödet till dem för att ge dem kraft att själva orka ta ansvar genom utbildning eller nytt arbete?

Fru talman! Jag är helt säker på att jag kommer att återkomma i denna fråga, inte minst med ledamoten Serkan Köse.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2023/24:28

10 november

Svar på
interpellationer

§ 8 Svar på interpellation 2023/24:65 om barnomsorg på obekväma arbetstider

Anf. 19 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jim Svensk Larm har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att fler kommuner ska erbjuda barnomsorg på obekväma arbetstider. Han har även frågat mig om jag avser att påbörja arbetet för att se över skollagen så att vikten av barnomsorg på obekväma arbetstider betonas ännu mer. Vidare har han frågat mig om jag anser att regeringen står upp för välfärden och barnomsorgen på obekväma arbetstider med sin budget för 2024.

Det framgår tydligt av 25 kap. 5 § skollagen (2010:800) att kommuner ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under den tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning som behövs, med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete och familjens situation i övrigt. Bestämmelserna i skollagen är uppfordrande och inte något som kommunerna kan bortse ifrån. Min uppfattning är att gällande bestämmelser är tydliga. Det är också möjligt för kommuner att få statsbidrag för att anordna omsorg under den tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds.

Jag är medveten om att kommuner står inför en ekonomiskt utmanande period. För att stötta kommunsektorn ytterligare har regeringen bland annat föreslagit i budgetpropositionen för 2024 att de generella statsbidragen till kommuner och regioner förstärks med 10 miljarder kronor, varav 7 miljarder fördelas till kommunerna. Förstärkningen av de generella statsbidragen motsvarar en fjärdedel av reformutrymmet i budgeten.

Då Jim Svensk Larm hade framställt interpellationen under den tid han tjänstgjort som ersättare för ledamot som därefter återtagit sin plats i riksdagen medgav andre vice talmannen att Eva Lindh i stället fick delta i interpellationsdebatten.

Anf. 20 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet Lotta Edholm för svaret. Jag vill också skicka ett tack till Jim Svensk Larm, som lämnade in den här interpellationen men som nu inte längre tjänstgör i riksdagen. Jag är helt övertygad om att Jim nu ändå lyssnar eftersom han är mycket engagerad i den här frågan, som handlar om barnomsorg på obekväma arbetstider.

För oss socialdemokrater är detta en oerhört viktig fråga. Det finns föräldrar som arbetar på kvällar, nätter och helger, och de ska som precis som alla andra kunna lämna sina barn i trygghet innan sitt jobbpass. Därför

tycker vi att kommuner borde vara skyldiga att erbjuda sådan barnomsorg och att det måste ställas ett större krav på att detta ska erbjudas.

Om det inte finns barnomsorg för dem som arbetar kvällar, helger och nätter vet vi att det är många som tvingas tacka nej till arbete på grund av detta. En trygg och tillgänglig barnomsorg är ju en förutsättning för att både kvinnor och män ska kunna arbeta heltid. När fler arbetar får vi också råd med välfärd som vi kan vara stolta över.

I vårt Sverige tycker vi att det ska finnas en omsorg om barnen oavsett när föräldrarna arbetar. Det är vår skyldighet att se till att alla de som arbetar hårt för att hålla vårt samhälle igång också ska kunna vara trygga med att få det stöd som de behöver och den omsorg som deras barn behöver.

Framför allt är det LO-arbetare som behöver natttillsyn, eller nattis som det kallas på många håll. Det är människor som jobbar inom vården, inom hotell och restaurang eller inom industrin och går skiftgång. Fortfarande är det alltför många kommuner som inte erbjuder detta själva eller inte kan erbjuda det i en grannkommun eller något annat, och där det alltså inte finns någon tillgång till barnomsorg. Ändå står det, som statsrådet säger, i en passus i lagstiftningen att man ska sträva efter detta.

Det som vi oroar oss över är att många kommuner nu står inför tuffa prioriteringar. Därför blir den här frågan viktigare nu än vad den har varit under de senaste åren. Kommunerna står inför tuffa prioriteringar, och då finns det en risk för att de prioriterar ned att erbjuda barnomsorg på kvällar, nätter och helger, även om det står i lagstiftningen att de ska sträva efter att erbjuda detta. Nu är situationen tuff, och då är det oroande på många sätt att regeringen inte har hörsammat de stora behov av resurser som finns ute i kommuner och regioner, vilket också kan påverka den här frågan.

Något jag också vill skicka med inför den här debatten är den kompetensbrist som många yrken faktiskt lider av nu. Det behövs många typer av insatser. Det behövs utbildning och kompetensutveckling på många områden, vilket också har diskuterats tidigare här i dag när det gäller arbetsmarknaden. Men det gäller också andra saker, och en av dem är att man ska kunna ta ett jobb även när det är under kvällstid, nattetid och helger. Jag skickar med frågan vad statsrådet tänker om detta.

Anf. 21 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tackar Eva Lindh för ytterligare frågor.

Jag tycker också att det är viktigt att det finns barnomsorg på obekvämt arbetstid för de föräldrar som behöver det. Det är därför vi har den lagstiftning som vi har, och det är därför detta har kombinerats med statsbidrag till kommunerna. För 2023 uppgår detta statsbidrag till ungefär 80 miljoner kronor, som kommunerna kan söka för just dessa ändamål.

Det ser olika ut i kommunerna hur man använder det. Jag har stor erfarenhet från Stockholms stad, där det brukar vara runt 100 barn varje år som har denna rättighet. Ofta gäller det föräldrar som båda arbetar obekvämt arbetstid eller ensamstående föräldrar som inte kan ordna barnomsorgen på något annat sätt. Det fungerar lite annorlunda än vanlig barnomsorg, alltså vanlig förskola eller pedagogisk omsorg.

Jag tycker att det är viktigt att kommunerna gör den individuella bedömningen utifrån de lokala förutsättningar som finns och utifrån indivi-

dens perspektiv. Men det är också viktigt att säga att det finns statsbidrag för detta som kommunerna kan söka.

Prot. 2023/24:28
10 november

Svar på
interpellationer

Anf. 22 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag är väldigt glad över att det finns statsbidrag till kommunerna för att möta behovet av barnomsorg på obekvämlig arbetstid. Jag tycker att det var bra att den S-ledda regeringen införde det, och jag tycker att det är bra att det finns kvar.

Problemet nu är att svensk välfärd står inför en kostnadskris. Även om det finns statsbidrag som tidigare har kunnat hjälpa till att stärka möjligheten att ha barnomsorg på obekvämlig arbetstid blir det svårare när kommunerna har svårt att få ihop sin verksamhet. Då finns det en risk att de prioriterar ned detta.

Jag vet att det finns kommuner som det senaste året har lagt ned de barnnattis som de har haft tidigare. Det innebär svårigheter för dem som söker eller har arbete. Precis som statsrådet nämner gäller det framför allt föräldrar som båda har arbete på obekvämlig arbetstid eller som är ensamstående. De har redan ett tufft utgångsläge. Det blir då svårt att tacka ja till dessa jobb om man inte har släkt, vänner eller familj som kan ställa upp. Situationen ser ju väldigt olika ut för människor.

Det är som sagt bra att vi nu lägger 80 miljoner. Det är ett medskick. Men regeringen lägger nu 72 miljoner på rut för barnpassning, där en väldigt liten del går till ensamstående föräldrar. Den penningssumman skulle mycket väl ha kunnat användas för att i stället stödja dem som verkligen är i behov av barnomsorg, det vill säga dem som vi pratar om nu: ensamstående eller föräldrar som båda jobbar skift eller på något annat sätt har behov av barnomsorg på obekvämlig arbetstid.

Samhället är i behov av dessa personer, och om de inte kan jobba under kvällar, nätter och helger skulle Sverige stanna. Så drastiskt är det faktiskt, så även om det står "sträva" borde vi kunna ställa större krav men också ge resurser så att kommunerna klarar av att erbjuda denna barnomsorg.

Därför frågar jag igen: Är statsrådet Lotta Edholm beredd att antingen skjuta till mer pengar eller stärka lagstiftningen så att vi kan ha en barnomsorg på obekvämlig arbetstid?

Anf. 23 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Min uppfattning är att det redan finns en tydlig reglering. Formuleringen i skollagen är väldigt uppfordrande och inte något som kommunerna kan bortse ifrån. Kommunerna ska också informera om den verksamhet som de faktiskt har.

Jag är väl medveten om att de förutsättningar som finns är väldigt individuella. Allting är inte nattis, utan den största delen av barnomsorg på obekvämlig arbetstid sker genom att en barnskötare kommer till hemmet. Detta är också ofta det mest flexibla sättet att lösa det på.

Jag tycker att det är viktigt att komma ihåg att det finns en reglering, att detta är något som kommunerna inte bara kan bortse ifrån och att det sedan 2013 – tio år tillbaka i tiden – finns ett ganska omfattande statsbidrag för att hjälpa kommunerna med detta.

Anf. 24 EVA LINDH (S):

Fru talman! Det är alltid en bedömning av ord. Jag tycker att ”sträva efter” inte är tillräckligt tydligt, och det gör heller inte kommunerna eftersom många av dem faktiskt inte erbjuder någon typ av barnomsorg under obekvämt arbetstid. De bedömer inte heller att ”sträva efter” är en tillräckligt tydlig uppfordran.

Absolut, vi har också bedömt att man får en större måluppfyllelse för fler kommuner när man skickar med statsbidrag, men i denna tid när kommunerna har det mycket mer pressat och måste göra tuffa besparingar är risken att denna typ av barnomsorg, som finns till för de föräldrar som behöver den, stryker med. Det är också därför vi ställer frågan, då behovet är större nu och läget ett annat än vad det har varit de senaste åren.

Jag är tacksam för att vi kan ha denna debatt och för att Jim Svensk Larm har ställt frågan, som ändå kvarstår: Ser statsrådet behovet av att stärka antingen resurserna eller lagstiftningen för att fler kommuner ska erbjuda barnomsorg på obekvämt arbetstid, eftersom läget är annorlunda nu än för några år sedan?

Anf. 25 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att säga att det inte handlar om en generell rättighet utan om en rättighet för föräldrar som måste jobba på obekvämt arbetstid, om de är ensamstående eller om båda jobbar obekvämt arbetstid. Det är ingen generell rättighet för alla föräldrar att, utöver den lagstiftning som finns om barnomsorg, få tillgång till detta, men många kommuner erbjuder det efter en individuell prövning.

Jag tycker att lagstiftningen är ganska tydlig, och eftersom det är kombinerat med statsbidrag finns det alla möjligheter i dag att se till att dessa föräldrar – de är inte jättemånga; det ska man ha klart för sig – kan få en individuell bedömning och få barnomsorg på obekvämt arbetstid.

Jag tycker att lagstiftningen är ganska tydlig, och det finns medel kopplade till detta för barnens bästa och för föräldrarnas möjlighet att arbeta på kvällar, helger och så vidare.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2023/24:106 om erfarenheter av kriget i Ukraina

Anf. 26 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Peter Hultqvist har frågat mig vilka slutsatser jag så här långt har dragit för svensk räkning med anledning av kriget i Ukraina och om jag avser att vidta några åtgärder utifrån dessa slutsatser.

Rysslands brutala angrepp på Ukraina har i grunden förändrat och försämrat det svenska säkerhetspolitiska läget. Det har också lett till en radikal förändring av svensk försvars- och säkerhetspolitik där Sverige nu har ansökt om Natomedlemskap. Sverige varken kan eller ska möta denna nya värld ensam utan ska göra det som en solidarisk medlem av Nato.

Kriget i Ukraina visar åter att krig är brutala och blodiga. De ställer också höga krav på fungerande logistik och underhåll. Det ukrainska fol-

kets försvarsvilja är avgörande för Ukrainas framgångsrika försvar. Denna försvarsvilja har förenats med en skicklig förmåga att på ett innovativt sätt tillämpa nya och gamla teknologier i striderna. Det finns onekligen mycket att lära och inspireras av från det ukrainska försvaret.

För svensk del är det därför viktigt att studera och analysera vilka lärdomar som behöver dras för utvecklingen av det svenska försvaret. På ett övergripande plan bekräftas de slutsatser vi redan har dragit i det senaste försvarsbeslutet. Det militära försvaret behöver stärkas och behöver nå en bättre balans mellan verkansförband och stödfunktioner. Inte minst behöver totalförsvaret i sin helhet stärkas.

Kriget i Ukraina innebär dock att vi behöver gå fortare fram. Försvarsberedningen föreslog en tidigareläggning av nästa försvarsbeslut med ett år, något som regeringen bejakade i budgetpropositionen för 2024. En viktig komponent i Försvarsberedningens kommande arbete kommer därför att vara att analysera och dra erfarenheter från kriget i Ukraina i syfte att bedöma hur dessa bör påverka utformningen av det svenska försvaret.

Regeringen har gett Försvarsmakten, Försvarets materielverk och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i uppdrag att redovisa vilka erfarenheter och lärdomar som kan dras från Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina samt hur dessa kan tas till vara i utvecklingen av det svenska totalförsvaret.

Försvarsmaktens uppdrag ska genomföras med stöd av Totalförsvarets forskningsinstitut. Försvarsmakten lämnade den 6 november en delredovisning av uppdraget, och slutredovisning ska ske den 7 juni 2024. Dessa redovisningar kommer att vara viktiga framför allt för Försvarsberedningens arbete och kommande försvarsbeslut.

Anf. 27 PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Jag vill först notera att jag tycker att alla de utredningar som har tillsatts är bra och nödvändiga utredningar som kan ligga till grund för kommande beslut.

Drönarkriget, cyberkriget, hybridkriget, behovet av luftförsvar, vikten av stark folklig försvarsvilja, vikten av fungerande civilförsvar, påverkansoperationerna, desinformation, de ryska förberedelserna för kriget med infiltration och dödslistor, där man ville döda statsledningen, ledamöter i parlamentet och personer som kunde uppfattas bjuda motstånd, vikten av operativ flexibilitet, landkrigets dominans, arméförbandens stora betydelse, personalförsörjningens enormt stora betydelse, mobilisering och utbildning av nya soldater, skyttegravskrigets återkomst, det enormt stora behovet av internationellt stöd, vikten av europeisk och transatlantisk enighet, sanktionerna och vapenstödet är avgörande.

Ledarskapets stora betydelse har också fokuserats. Och det finns en insikt om att krigets lagar inte gäller, att internationell rätt inte gäller, att kriget kan ta mycket lång tid och att detta kan hända i andra länder i Europa. Kriget kan gå vidare, sprida sig och omfattas av fler. Det finns en insikt om att detta ytterst handlar om en strid och ett krig mellan demokrati och auktoritärt diktatoriskt styre.

Vi är alltså i en historiskt utmanande tid. Det är en långsiktig utmaning. Hur detta kommer att utvecklas är svårt att ha en konkret uppfattning om, mer än att vi kommer att leva i ett spänningsförhållande med Ryssland

under mycket lång tid. Detta är ingenting som går över. Kriget i Ukraina har satt sådana spår i landet att det är fråga om decennier. Detta handlar om vår integritet, om internationell lag och om den europeiska säkerhetsordningen.

Detta är några punkter som självklart måste finnas med när vi ska fatta våra beslut om dels hur vi formerar våra samarbeten, dels hur vi komponerar vår försvarsmakt.

Jag tycker att det är en väldigt viktig sak som man redan inledningsvis ändå skulle kunna säga, nämligen att vår armé behöver bli större. Vi behöver ha fler värnpliktiga, och vi behöver fortsätta att utveckla brigaderna. Det är nödvändigt för att vi ska kunna ha en uthållighet i det nationella perspektivet, i de samarbeten som vi har och också inom ramen för Nato-medlemskapet.

Vårt flyg måste också utvecklas långsiktigt med en ny generation av svenskt flygvapen. Marinen måste utvecklas, bland annat undervattensförmågan som är oerhört viktig som ett slagkraftigt vapen i den marina krigföringen, och ska ha en central och viktig roll även i framtiden. Och nya steg måste tas.

Vi ser också cyberkriget och underrättelsebehoven. Det finns alltså många utmaningar här som vi kan ta upp i den fortsatta debatten.

Men vad säger ministern om alla de punkter som jag nu har räknat upp och om den inledning som jag har presenterat här när det gäller några punkter inför framtiden i svensk försvarsmakt?

Anf. 28 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Jag tycker att Peter Hultqvist i stora delar gav en alldeles utmärkt förteckning över många av de hot, risker och sårbarheter som finns men också initiala observationer som man kan göra från detta krig. Sedan är det en sak vad som är observationer från kriget och från slagfältet i Ukraina. En annan sak är vilka lärdomar som ska överföras till det svenska försvaret och hur vi utformar försvaret med de speciella förtecken som vi har att agera utifrån.

Men Peter Hultqvist började med säkerhetspolitiken. Jag vill därför bara konstatera, precis som Försvarsberedningen gör, att vi måste förhålla oss till ett Ryssland som är villigt att ta mycket stora militära och politiska risker och ett Ryssland som visar på en brutalitet och en bestialitet i krigföringen i Ukraina men som också visar prov på en icke obetydlig uthållighet.

Detta är ett krig som till stora delar handlar om väldigt stora volymer, där det är hundratusentals soldater som står samlade och där det är mycket stora skadefall på båda sidor. Ryssland har också aviserat att man har höga ambitioner för återuppbyggnaden av de ryska väpnade styrkorna som nu framför allt är försvagade på markstridssidan, där stora delar är uppbyggda i Ukraina. Men när vi analyserar utvecklingen av rysk stridskraftsutveckling kan vi notera att marinstridskrafterna, flygstridskrafterna, kärnvapenförmågan och cyberförmågan i det närmaste är intakta. Detta har vi att förhålla oss till, och Ryssland är och kommer att förbli den dimensionerande faktorn för vår säkerhets- och försvarspolitik. Därför behöver vi både stärka vårt nationella försvar och bli fullvärdigt allierade inom Nato för att åtnjuta försvarsgarantierna som innefattas där och naturligtvis också ingå i Natos gemensamma försvarsplanering.

Jag delar Peter Hultqvists uppfattning att kriget i Ukraina onekligen visar på markarenans betydelse för kriget. Samtidigt är det ingen arena som existerar i ett vakuum, utan även markarenan är beroende av andra domäner – land, krig och sjö men även rymd och cyber. Detta är inget nytt.

Kriget i Ukraina påminner oss dock också om att krig, precis som tidigare, är fruktansvärt blodiga och brutala. Det är en realitet. Detta är en annan typ av krig och konflikt än den som vi hade att förhålla oss till när vi genomförde internationella och expeditionära insatser. Att bedriva krig mot industrialiserade stater kräver en helt annan typ av försvarsförmåga än den som var fokuserad på internationella insatser. Samtidigt har försvarsutskottet understrukit att det är viktigt att vi vidmakthåller den förmåga att genomföra internationella insatser som vi hade under den tid då hotet mot vårt eget försvar var mindre.

Med detta sagt har Försvarsmakten också fått i uppdrag att identifiera lärdomar från kriget. I den delredovisning som vi fick den 6 november pekade man på frågor om till exempel ett starkare totalförsvar och att samverkan mellan det militära försvaret och det civila försvaret behöver bli bättre. Man pekade också på vikten av interoperabilitet och förmågan för system i samverkan.

Beträffande markstridsutvecklingen bekräftar kriget i Ukraina i stort inriktningen för försvarsbeslutet 2020, och kärnan i det är fungerande brigader. Men de måste också kunna ledas. Därför blir också divisionsförmågan mycket viktig. Kriget i Ukraina pekar naturligtvis också på tillämpningen av nya vapensystem. Inte minst handlar detta om obemannade system, patrullrobotar och sensorer. Jag kan återkomma till detta i nästa inlägg.

Anf. 29 PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Vi har ett stort problem, och det gäller nog både Pål Jonson, mig och Försvarsberedningen. Vi har fått ett yttrande från Försvarsmakten om sakernas tillstånd i den framtida planeringen. Där talar man om två brigader med prioritet till 2030. Det var ambitionen i 2015 års försvarsbeslut. Det innebär att det ska levereras 2030 när det skulle ha levererats 2025.

Enligt 2020 års försvarsbeslut skulle tre brigader levereras plus en reducerad brigad till 2030. Detta är uppskjutet till 2035 enligt dokumentet från Försvarsmakten.

Det handlar om två brigader till 2030 som förmodligen ska prioriteras och ställas i relation till Natos olika behov.

Vid fronten i Ukraina i dag har Ukraina ungefär 70 brigader. Landkriget kräver alltså oerhörda insatser, och det kräver också att man kan försörja med personal och materiel kontinuerligt.

Det är klart att om målsättningen ska sluta med att vi ska ha två brigader kan man utifrån tidigare försvarsbeslut tycka att det är riktigt avvikande. Det är detta som jag menar ställer oss inför en väldigt stor utmaning.

Jag har förståelse för att vi har gått till Ukraina med stora materiella stöd, och det har också fått en effekt på utvecklingen av brigadförmågan i Sverige. Det är en sak som man får respektera, och det är någonting som det har fattats beslut om här i Sveriges riksdag. Men det ändrar inte grundförhållandet att vi här står inför ett stort problem som vi måste lösa inom svensk försvarsmakt.

Nu ska det som jag säger inte på något sätt tolkas som att vi har fattat felaktiga beslut, utan jag står till hundra procent bakom allt stöd till Ukraina som måste fortsätta långsiktigt. Men det ändrar inte vår verklighet.

När jag såg detta dokument blev jag väldigt fundersam utifrån de tidigare riksdagsbesluten. Detta måste också ha skapat viss fundersamhet hos ministern.

Jag skulle därför vilja höra hur ministern ser just på denna del i Försvarets yttrande. Och vad gör vi konkret åt denna situation när det sägs att två brigader ska prioriteras fram till 2030 och när vi ser landkrigets oerhörda konsekvenser, stora behov och omfattning i Ukraina?

Jag är väl medveten om att scenarier kan se ut på väldigt olika sätt, men i förhållande till exempelvis den finska är svensk armé så att säga av begränsad storlek. Vi har åtaganden på Nordkalotten, och vi kommer att ha åtaganden runt om i hela Sverige. Här kommer det alltså att finnas stora behov och stora krav. Sedan har vi även värnpliktskullarna, som måste sättas in i strategin på ett väldigt tydligt sätt. Vi har nämligen en förbandstillväxt med krigsplacerad personal som ska kunna användas strategiskt, men min bild är att de två brigader som nu föreslås ska bygga väldigt mycket på yrkessoldaterna.

Här tror jag alltså att det finns stora behov av verklig analys och verkliga funderingar på hur vi egentligen ska ha det med detta i framtiden, och det var med förvåning jag mottog yttrandena. Jag skulle därför gärna vilja höra ministerns reaktion på dem.

Anf. 30 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Jag förstår att försvarsutskottet kommer att få en föredragning av Försvaretsmakten gällande underlaget från den 6 november, och det är naturligtvis bra eftersom Försvaretsmakten då kan vidareutveckla de ställningstaganden och vägval man har gjort.

Det Försvaretsmakten tar spjörn i är dock ett par saker som jag ändå tycker att är viktiga att förhålla sig till. En är att Natomedlemskapet också kommer att komma med förväntningar på att vi anpassar utformningen av vår försvarsförmåga till de krav och förväntningar som kommer att finnas, inte minst i Natos regionala försvarsplanering. Det utgår från artikel 3, som säger två saker: Först och främst måste man ha en grundläggande nationell försvarsförmåga, och den andra dimensionen är att den försvarsförmågan behöver anpassas så att möjlighet ges att agera tillsammans med andra allierade.

Det sker nu ett omfattande arbete inom Nato för att stärka de regionala planerna; man går från fem planer till tre planer, och man stärker dem med betydligt mer militära resurser och förmågor. En av de saker Nato påpekar som väldigt viktig är naturligtvis tillgången till tillgängliga förband.

Jag tolkade Försvaretsmakten som att man vill lägga fokus på kontinuerligt anställda soldater och T-soldater för de två stående brigaderna. Man har inte avskrivit de andra brigaderna, men man pratar om att de i så fall kommer att läggas i ett senare skede än vad som först varit planerat. Detta är naturligtvis till del kopplat till att Ukrainastödet har påverkat framför allt armén, som ju har dragit ett tungt lass och gjort väldigt fina utbildningsinsatser både i Sverige och på andra ställen. Man har dock även skickat mycket försvarsmateriel. Det är alltså den bedömning som ligger till grund för Försvaretsmaktens ställningstagande.

Jag har tillsatt en försvarsberedning för att jag vill hitta en bred överenskommelse om utformningen av såväl krigsorganisation och grundorganisation som försvarsekonomi, och jag tänker inte här föregripa det arbete som Försvarsberedningen ska göra och därmed här och nu avskryva eller tillstyrka Försvarsmaktens underlag. Det blir i stället ett arbete för Försvarsberedningen, naturligtvis. Det är min grundinställning till det.

Jag noterar också att Försvarsmakten hämtar kraft i en del observationer som man kan göra gällande kriget i Ukraina. Det handlar inte minst om att kunna hantera patrullrobotar, som Peter Hultqvist själv nämnde, och om olika motsystem mot patrullrobotar. Det är enormt mycket patrullrobotar och drönare över den ukrainska fronten, och jag tycker att det är bra.

Man berör också rymddomänen, vilket jag tycker är klokt. Det är ett arbete som har skett under de senaste två åren, och det är klart att rymddomänen är viktig – inte minst har den varit det för ukrainarna, vilket vi såg med Starlink och tillträdet till säkra kommunikationer, positionering och så kallad targeting. Rymddomänen lyfts alltså fram av Försvarsmakten, och det tycker jag också är klokt.

Låt mig avslutningsvis ta upp vikten av uthållighet, vilket Försvarsmakten också pekar på i sitt underlag – balansen mellan verkansförband, det vill säga de spetsiga förbanden, och logistik- och underhållsförband eller stödförband. Det kommer verkligen att behövas. Det är också en observation från slagfältet i Ukraina, alltså behovet av uthållighet.

Detta leder oss naturligtvis också in på behovet av en stark försvarsindustriell försörjningssäkerhet, inte minst när det gäller ammunition. Detta arbetar regeringen även nu med på omfattande sätt, både gällande möjligheten att rikta beställningar till specifika företag under en lång tid – de ska veta att de får beställningar på till exempel artilleriammunition – och gällande ett omfattande europeiskt samarbete inom det som kallas ASAP, vilket jag kan återkomma till.

Anf. 31 PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Jag är väl medveten om innehållet i artikel 3, och den grundläggande försvarsförmågan är liksom basic i det sammanhanget.

Att förskjuta brigaderna i förhållande till tidigare försvarsbeslut påverkar den grundläggande försvarsförmågan. Jag instämmer i allting som Pål Jonson säger om uthålligheten, och uthålligheten är väldigt kopplad även till arméförbanden. Jag delar också uppfattningen om logistik och underhåll, men två brigader – som dessutom ska anpassas till Natos olika behov – är en väldigt tydlig prioritering. Frågan är om det där kommer att räcka. Sedan gäller det frågan om de två ytterligare brigaderna, och då talar vi om 2035 och om att de enligt det förslag som har kommit även ska ha en reducering i finansiering.

Detta är ett stort problem. Jag tycker att man måste kunna säga det klart och tydligt. Det står mycket bra i yttrandet från Försvarsmakten, och det finns det som också är klokt. Det handlar alltså inte om det. Men vi måste kunna se detta problem, och vi måste kunna diskutera det.

Jag ska göra vad jag kan som medlem i Försvarsberedningen för att få upp detta på bordet till ordentlig analys. Det avviker nämligen från den strategi som riksdagen tidigare har valt eftersom det är en reducering i förståelseutvecklingen. Jag har tidigare sagt att jag har respekt för de beslut vi

har varit tvungna att fatta, men vi måste också se till hur vi klarar den svenska förmågan på ett trovärdigt sätt.

Vi får väl titta på balanserna och på ekonomin, men detta kommer inte att gå att prata bort. Det blir en väsentlig fråga under tiden framöver, och jag tror att ministern förstår det. Sedan kan man naturligtvis fundera på om man ska säga något nu eller senare, men nu är min talartid slut. Jag tackar därför för debatten. Jag är glad att jag har kunnat föra in detta i departementets fortsatta hantering.

Anf. 32 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! En sak kan vi nog vara ense om, Peter Hultqvist, och det är att vi inte kommer att lösa denna fråga här och nu. Detta är något som Försvarsberedningen kommer att arbeta med, och på departementet kommer vi naturligtvis att göra vad vi kan för att förse Försvarsberedningen med bra underlag. Jag vet att ni också har ett sekretariat som arbetar med dessa saker.

Riksrevisionen har granskat arbetet med uppbyggnaden av brigaderna, och man har faktiskt framfört en del kritik gällande det. Det har tagit för lång tid, och det har funnits en frustration där. Den kritiken riktades mot myndigheten gällande en del prioriteringar på den tiden, liksom underfinansieringen, som det finns ett långt och brett ansvar för på båda sidor om blockgränsen. Men man har faktiskt också till del kritiserat den förra regeringen för att den inte agerade tillräckligt snabbt.

Vad vi behöver göra är dock att stärka samtliga försvarsgrenar i detta allvarliga säkerhetspolitiska läge. Vi behöver breda och långsiktiga överenskommelser i säkerhets- och försvarspolitik. Vi har gjort saker som jag tycker har varit bra, inte minst överenskommelsen den 16 mars där vi höjde ambitionen jämfört med det förra försvarsbeslutet genom att tillföra mer medel under det innevarande budgetåret. Vi beslutade i bred politisk samsyn att Sverige ska gå upp till 2 procent av bnp, och vi höjde beställningsbemyndigandena. Vi vidtog också ett antal åtgärder för att angripa de brister som fanns gällande logistik och underhåll.

Jag ser fram emot att arbeta på ett lika bra och konstruktivt sätt som vi gjorde med överenskommelsen från den 16 mars, även om det var hårda förhandlingar. Jag hoppas och tror också att även Försvarsberedningen kan hitta en bred överenskommelse kring utformningen av den långsiktiga krigs- och grundorganisationen och ekonomin, men jag vill inte här i dag vare sig tillstyrka eller avskriva Försvarsmaktens underlag. Vi kommer att behöva analysera det vidare.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2023/24:114 om tidsgräns för bodelning

Anf. 33 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Eva Lindh har frågat mig vad som händer med frågan om att införa en borte tidsgräns vid bodelning.

Låt mig först vara tydlig med att mäns våld mot kvinnor måste upphöra. Att bekämpa mäns våld mot kvinnor handlar om att bekämpa allvar-

lig brottslighet, och det handlar om att värna alla människors frihet. Regeringen fortsätter enträget att arbeta för en stärkt jämställdhet med fokus på mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Efter en skilsmässa ska en bodelning göras. I de flesta fall hanterar makarna detta på egen hand, men det finns situationer när det inte är möjligt. Som interpellationen belyser är det angeläget att det finns en välfungerande, effektiv och rättssäker ordning för bodelningar. Det är inte acceptabelt att ekonomiska faktorer kan avhålla en person från att lämna till exempel en våldsam partner.

I maj i år bjöd jag in till ett rundabordssamtal om bodelningsförfaranden. Det blev ett mycket givande utbyte. Det var också ett första steg för mig i att kartlägga vilka orsakerna är till att bodelningsprocesser kan dra ut på tiden och hur omfattande problemet är. Arbetet har fortsatt sedan dess i departementet. Nyligen samlade tjänstemännen på departementet ett antal experter till ett uppföljande möte för att närmare diskutera frågorna i sak. Vid mötet deltog verksamma bodelningsförrättare, domare och akademiker.

Att införa en tidsgräns för när en bodelning ska vara avslutad är ett av flera olika förslag som förts fram i debatten och som kan vara värda att se närmare på. Som jag tidigare nämnt vill jag inte i förväg utesluta några förslag. Jag uppfattar och uppskattar också att riksdagen i sitt tillkännagivande är inne på samma linje. Frågan om hur vi bäst går vidare övervägs nu i Regeringskansliet. Jag återkommer närmare till det i de fortsatta inläggen.

Anf. 34 EVA LINDH (S):

Fru talman! Enligt Brottsförebyggande rådet lever 150 000 barn med en förälder som har blivit misshandlad av den andra föräldern. Hundratals kvinnor har dödats av en nuvarande eller före detta partner. Det är mammor, döttrar, systrar och vänner som drabbas av mäns våld mot kvinnor.

Det är brott som ska straffas, och det är brottsoffer som ska skyddas och få stöd. Som samhälle måste vi göra många olika insatser för att rädda och stödja de kvinnor och barn som lever under dessa svåra förhållanden.

Sedan 2016 har vi socialdemokrater arbetat efter en sammanhållen strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det tycker jag har varit väldigt bra. Där har man också genomfört ett stort antal viktiga insatser på området med både ökade resurser och förebyggande insatser.

Trots det finns det ett antal saker och åtgärder som vi behöver göra. Det är inte helt lätt för en kvinna att våga ta steget. Många av oss vet varför det är så himla svårt. Kvinnor hamnar i en beroendesituation där det är svårt att lämna en relation där de är utsatta för både psykiskt och fysiskt våld.

Men när de vågar ta steget att lämna behöver de också få ett långsiktigt stöd för att kunna fortsätta att vara kvar utanför relationen. Det handlar förstås om bostadssituation och mycket annat.

En del handlar om detta med att man inte har fått till en bodelning. Därmed har många av dessa kvinnor inte ekonomiska möjligheter till en hållbar bostadssituation eller att gå vidare med sitt liv. Det som händer är att maken eller sambon, den som de har levt tillsammans med, inte medverkar till bodelning.

Det innebär att det dras ut under väldigt lång tid. Jag har träffat flera kvinnor som berättar att de under årtal inte har haft möjlighet att påbörja sitt nya liv därför att sambon eller maken drar ut på bodelningsprocesserna. De blir både långa och kostsamma.

Vi vet också att det innebär att kvinnor har svårt att få bolån och att gå vidare på så många olika sätt. Ett sätt är att sätta en borte tidsgräns för att man inte ska kunna dra ut på det, eller att ställa ett krav på att man inte bara kan sinka och inte dyka upp vid bodelningsprocesserna.

Jag blev jätteglad när en enig riksdag ställde ett krav på att någonting skulle göras för att det inte längre ska vara möjligt. Jag har sett det. Jag har jobbat som socialarbetare under ganska många år. Då har jag träffat många kvinnor som man inte har känt till. Det är inte så att vi alla vet under vilka omständigheter kvinnor lever.

När de har vågat fatta beslutet har det varit väldigt svårt. De har hamnat i en rundgång, precis som jag beskrev. De kan inte köpa en ny bostad och kan inte gå vidare därför att bodelningsprocessen sinkas.

Nu har en enig riksdag sagt att man behöver göra någonting åt det. Jag såg att det också fanns en skrivning om att justitieministern skulle komma tillbaka under hösten 2023 om vad som händer och också med en tidsplan för processen.

Nu börjar det dra ut på tiden. Det är snart slut på hösten. Därför vill jag ställa frågan till justitieministern: Vad händer, och när kan vi förvänta oss en förändring?

Anf. 35 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHANSSON (M):

Fru talman! Bodelning som inte fungerar är en oerhört angelägen fråga för den kvinna – det är oftast en hon, och det är få män – som varje dag kämpar i den situation som hon befinner sig i. Därför är jag mycket glad över att höra svaren från justitieministern så här långt i dag. Jag vet att de har föregåtts av de samtal som fördes i våras, och vi hör även nu att man har haft och har samtal under hösten.

Den 22 november 2022 efter valet i september stod jag här i kammaren och debatterade bodelning i en interpellationsdebatt med justitieminister Gunnar Strömmer och Martina Johansson från Centern. Jag har ställt mig frågan: Var befann sig socialdemokraterna då och tidigare i den frågan? Jag har saknat er, Eva Lindh, för att föra den här frågan framåt och att göra den till en icke-fråga.

Jag tittade tillbaka på det justitieministern sa i höstas: ”Jag kan i alla fall lova så här mycket: Jag ska säkerställa att vi på ett lämpligt sätt samlar aktörer med insikt om förhållandena i syfte att i alla fall i ett första steg få bättre kunskap om förhållandena, så att vi kan komma vidare i frågorna.

Låt oss säga att det kommer att ske under vårterminen, så har vi en rimlig tidspress på mig men också ett rimligt handlingsutrymme att göra detta på ett praktiskt lämpligt sätt.

Men jag kan verkligen utlova att vi ska samla goda krafter för att se om det går att bilda sig en ny gemensam uppfattning om var skon klämmer någonstans, vilket jag tycker är ett bra första steg, för att sedan överväga vilka steg framåt som är lämpliga.”

Detta, fru talman, var för mig äntligen ett genombrott gentemot mina tidigare interpellationsdebatter och frågor om bodelning som jag haft med den tidigare justitieministern. Där trampade vi vatten i debatten, så att säga, vilket går att utläsa från riksdagens protokoll.

Det uttalades att det finns en verktygslåda och att den måste användas. Så långt är det korrekt. Det finns en verktygslåda. Men problemet är om det inte görs något och det inte händer någonting med den. Det är därför vi står här i kammaren och debatterar.

Jag har skrivit frågor, deltagit i interpellationsdebatter och arrangerat seminarier i olika sammanhang med kvinnor som har varit utsatta. Man får till sig berättelse efter berättelse från kvinnor, och med något undantag från en man. De beskriver hur deras bodelningar har stått still och att ingenting händer. Det kan vara sex till sju år, som har sagts tidigare här i dag, men det kan också vara elva år eller mer i bodelningsprocesser som inte fungerar.

Det blir aldrig processer. Man kommer inte framåt. Det kan skickas ett brev från ena parten till andra där bodelningsförrättaren egentligen bara tar betalt för att på något vis vara brevbärare.

Om man vill kan man göra en fotbollsmetafor. Man befinner sig i första halvlek, men man kommer aldrig in i andra halvlek. Man befinner sig i halvtid.

Om detta pågår och pågår måste vi säga här i kammaren att något är riktigt fel. Vi kan inte göra så här mot de kvinnor och män i vårt land som hamnar i dessa situationer. Jag tror att alla som inte har hört dessa berättelser eller själva varit med tänker: Om det blir min tur, och om det skulle hända mig, kommer det här att fungera. Men det gör det inte i de här fallen.

Det var befriande att stå här och höra justitieministern säga att man kommer att göra någonting åt saken. Det gäller också det som justitieministern Gunnar Strömmer sa där och då och som jag citerade. Ofta kan det vara en fråga om regler, men minst lika ofta är det en fråga om tillämpning. Aktörer använder av olika skäl inte de regler som finns eller använder dem på ett felaktigt sätt. Det är just det sistnämnda jag undrar över. Nu tänker jag att det justitieminister Gunnar Strömmer sa om var skon klämmer kommer att få sitt svar.

Anf. 36 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack, Eva Lindh, för interpellationen och tack, Ann-Charlotte Hammar Johnsson, för inlägget och för möjligheten att få diskutera denna mycket angelägna fråga i dag! Vi talar verkligen om något som både är ett omfattande samhällsproblem och, framför allt, ett problem för de enskilda människor, övervägande kvinnor, som detta berör.

För att ta fasta på det Eva Lindh sa om betydelsen av att arbeta med en sammanhållen strategi, där den konkreta fråga vi diskuterar i dag förstås är en viktig del, är det klart att vi i ett bredare perspektiv måste göra en rad olika saker för att motverka mäns våld mot kvinnor. En bodelning är ju inte ett uttryck för fysiskt våld, men det kan utan tvekan vara ett våldsamt verktyg för att använda en sorts ekonomisk utpressning i en relation och i den situation som vi nu talar om.

Regeringen gör nu en revision av åtgärdsplanen när det gäller mäns våld mot kvinnor och arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vi ska presentera en ny plan för detta arbete som ska gälla för åren 2024–2026. Det kommer att vara ett otroligt viktigt verktyg för att arbeta samlat och strategiskt med de här frågorna framåt.

Låt mig också på mitt eget område lyfta fram betydelsen av straffskärpningar. I en tid då vi på väldigt goda grunder ägnar mycket tid och kraft åt hur vi ska kunna motverka gängkriminaliteten, de kriminella nätverken och den grova organiserade brottsligheten vill jag understryka betydelsen av att män som slår kvinnor eller män som våldför sig på kvinnor straffas hårdare än i dag. Häktning måste vara obligatoriskt. Jag ser det som en anständighetsfråga för vårt samhälle.

När det sedan gäller dagens fråga kan vi först konstatera att i de allra flesta fall löser makar ut detta. Även om skilsmässor för de allra flesta människor inte är en enkel sak tror jag att makar i 95 procent av fallen löser ut bodelningen utan att hamna i den typ av problem som vi nu diskuterar. Men för dem som drabbas av eller hamnar i den här situationen är den likafullt naturligtvis svåruthärdlig och kan få väldigt svåra konsekvenser.

För mig har det varit belysande att få höra diskussionen under snart ett års tid, inte minst med många initierade ledamöter av den här kammaren som har satt frågan på min radarskärm. Det var mycket riktigt så att vi sågs i en bredare tvärpolitisk krets under våren. Så sent som i veckan har ett samtal med expertis genomförts. I dag kan jag berätta att vi under nästa år kommer att tillsätta en utredning om de här frågorna för att kvittera både frågornas betydelse och den breda samsyn som finns här i kammaren på behovet av att belysa frågorna på djupet.

Bodelningsfrågan är inte helt okomplicerad. Om jag ska sammanfatta mina intryck av årets fördjupning kan man säga att det i bodelningsprocesserna utan tvekan finns en jämställdhetsaspekt och oftast en starkare och en svagare part. Inte alltid, men som regel, är det kvinnan som är den svagare parten. Det är klart att konsekvenserna av att processerna drar ut på tiden kan bli väldigt långtgående och i vissa fall också förödande för dem som drabbas av det.

Samtidigt finns det fortfarande oklarheter. Det finns nämligen redan i dag en ganska stor verktygslåda för att skynda på bodelningsprocesserna, som av någon anledning inte verkar användas på det sätt som man skulle kunna förutsätta. Tidsgräns är en sak man kan överväga, men det finns också möjliga risker med det som måste belysas närmare. Låt oss komma tillbaka till det i det fortsatta utbytet när vi ser på substansen i den viktiga principfråga som har lyfts genom Eva Lindhs interpellation.

Anf. 37 EVA LINDH (S):

Fru talman! Det är precis det jag tror är anledningen till att det kanske var lite svårt för oss att se att det var så här det var. Det finns ju faktiskt verktyg i lådan, och man tänkte att det faktiskt fungerade.

Men historierna och berättelserna blev allt fler. För er som lyssnar på debatten vill jag ta mig tid att beskriva vad det här kan innebära.

En av alla de kvinnor som jag har träffat var utsatt för fysiskt och psykiskt våld under väldigt lång tid. Hon hade svårt att lämna relationen på grund av sina barn. Som förälder är ju ens barn det viktigaste och de närmaste. Jag tror att det var när hon upptäckte att detta påverkade barnen som hon samlade kraft och vågade ta steget. När det ändå inte blev någon lösning efter alla dessa år och det dessutom blev svårt att få en långsiktighet i livet gjorde hon det val som visade sig vara fatalt – att gå tillbaka eftersom bodelningsprocessen hade dragit ut på tiden. Då blev våldet än värre, när det också fanns ett inslag av straff i det för att hon hade vågat ta steget. Det är det här vi måste komma ihåg när vi pratar om detta. En enda kvinna är tillräckligt för att vi måste göra någonting.

Jag tycker att det är jättebra – och jag är verkligen glad för det – att vi är många som ser detta och att vi driver frågan. Därför tycker jag också att det är bra att Ann-Charlotte Hammar Johnsson och fler i riksdagen är engagerade.

Jag vill bara skicka med att om man går tillbaka till vem som har gjort vad har jag skrivit motioner om detta under lång tid och även drivit frågan. Men jag tycker att det är bra att Socialdemokraterna tillsammans med andra har kunnat komma överens om att vi behöver göra något åt det tillsammans och skickade med det till justitieministern. Oaktat det som har hänt är jag glad för att det nu finns en öppning och att man nu ska titta på det här. Men det är också en aspekt i att följa upp detta. Jag hoppas att justitieministern inte ser det som ett hot utan som en uppmaning att driva på.

Vi är många, inte minst jag, som kommer att hålla ögonen på detta och se att det verkligen blir någonting av det oavsett om det är svårt eller hur det skärps. Vilka ytterligare verktyg behöver finnas i verktygslådan för att man verkligen ska kunna ta sig an detta? Det kan inte vara okej att det drar ut på tiden så här länge nu när vi ser att det som tidigare har funnits inte fungerar. Vi vet att det är så, och då behöver det komma till någon typ av skärpning för att inte en enda kvinna till ska behöva göra den resa som den kvinna jag har berättat om har gjort. Ingen ska känna sig tvingad att gå tillbaka till en sådan här typ av situation.

Jag tackar för debatten så här långt och hoppas att jag får ett ytterligare svar i nästa inlägg.

Anf. 38 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M):

Fru talman! Tack så mycket, justitieministern, för att det tillsätts en utredning! Jag vill verkligen tacka för det.

Vi är många som under lång tid har diskuterat frågan, och jag är glad för det avstamp som gjordes i höstas redan före tillkännagivandet från riksdagen. Regeringen var på bollen och ville se en lösning på frågan.

Vi har just fått höra vittnesmål, och vi har fått massor av berättelser om hur de här personerna, framför allt kvinnor, har det. En av de värsta berättelserna är en riktig deckarthriller, med en kvinna som har hållit på i över elva år. Hon och barnen har varit utsatta, och det har innehållit alla sorters element som man knappt kan tro är på riktigt. Man skulle kunna skriva en bok om detta; det är förfärliga upplevelser.

Bodelningsprocesser är långa och kostsamma. Det blir svårt för den som inga pengar har att påverka sin situation. Vi har boendet, som vi har talat om. Det vittnas om att man lånar av föräldrar om det finns möjlighet. Även arv kan tas ut så att kvinnan, som det ofta handlar om, får ut sitt arv i förskott, före sina syskon, för att klara sig. Man kan bo hemma hos föräldrarna och ha flera jobb för att klara sin situation. Ibland lever man med skyddad identitet. Kanske bor man hemma hos vänner.

Det handlar inte bara om att man svälter ut sin partner utan också om ekonomi, och det med stora bokstäver. I detta finns nämligen också ett inslag av att pengar eller medel som finns i bohaget på något vis försvinner innan uppgifterna kommer på bordet på brytdagen. Man planerar alltså för detta så att den ena parten blir utan. När jag tar del av detta – och det är inte ett fall utan många – känns det som att det finns mycket att göra också i den frågan.

Jag ser fram emot den fortsatta processen och hoppas att vi skyndsamt kan få detta på plats så att det blir säkert för dem som får bodelningsprocesser som brister.

Anf. 39 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack, Eva Lindh och Ann-Charlotte Hammar Johnsson, för era vittnesbörd från verkliga fall! De är en viktig påminnelse om att lagstiftningsarbete tar sikte på verkligheten och på människor, i det här fallet ofta i en väldigt utsatt situation.

Låt oss vara överens om att här finns ett reellt problem. Det finns också en gemensam ambition att hitta en bra lösning på det problemet. Sedan är frågan hur det ska göras på ett bra sätt.

Är det här med att riksdagen nu ska vara i hasorna på regeringen och justitieministern ett hot eller en möjlighet? I det här fallet ser jag det hundra procentigt som en möjlighet. Det är nog inte alla tillkännagivanden som alltid välkomnas av alla regeringar, men just detta tillkännagivande tycker jag är en fantastiskt fin bekräftelse på att vi över partigränserna kan se ett starkt allmänintresse i frågan. Det skapar också en lojalitet till frågan som kommer att sträcka sig över en längre tid, oavsett vem som till äventyrs är justitieminister eller sitter i Regeringskansliet. När utredningen tillsätts – under nästa år, är vår avsikt – ska vi därför naturligtvis se till att det finns ett fortsatt samspel kring frågorna under det att de utreds på ett seriöst sätt.

Låt mig säga någonting om sakfrågorna, som inte är helt okomplicerade. En sak som jag inte har blivit riktigt klok på under den tid som vi har diskuterat detta är varför de till synes väldigt långtgående verktyg som redan i dag finns för att skynda på bodelningsprocesser och jaga på den part som till äventyrs ägnar sig åt fördröjning inte tycks användas i särskilt stor utsträckning eller i varje fall inte får avsedd effekt, om man ser till de problem som lyfts upp i den här diskussionen. Det handlar om viten, olika skyldigheter när det gäller edgång, möjlighet till särskild förvaltning och möjlighet att låta en make som förhalar stå för en större del av förrättningskostnaderna. Det är normalt sett rätt kraftfulla verktyg för att skynda på en process.

Det är svårt att komma till en väg framåt innan dessa frågor verkligen har körts i botten. Är det i den verktygslådan som en lösning framåt ligger, eller bör man även överväga andra delar?

Tidsgräns tycker jag på ett sätt intuitivt känns som en bra idé. Har man en bortre parentes finns det ju en gräns för hur länge någon kan ägna sig åt förhållning. Å andra sidan finns det ibland sakliga skäl till att processer behöver mer tid, kanske mer tid än vad en sådan tidsgräns skulle medge – kanske inte i de fall vi nu diskuterar men möjligtvis i andra bodelningsfall. Möjligtvis finns det också en risk att om man sätter en bortre tidsgräns kanske den kan bli normerande åt andra hållet, alltså i praktiken att bodelningar generellt kommer att ta längre tid därför att man sätter en tidsgräns mot vilken allt fler processer skulle arbeta. Konsekvensen kan då möjligtvis bli att fler bodelningar skulle ta längre tid än i dag. Det är i alla fall en risk.

Det finns också en tredje del som man kan fundera över: Det finns ett skäl till att vi vill att bodelningar ska redas ut utanför domstol. Är man väl inne i en domstolsprocess kommer nämligen en helt annan logik in i processen. Vad händer om allt fler bodelningar som är outredda eller inte färdigutredda lämnas över till domstol? Det är inte självklart att det från tidsutdräktssynpunkt, så att säga, skulle bli bättre för den svagare parten. Detta säger jag egentligen inte som en invändning; jag säger det bara som en beskrivning.

Vi är helt överens om att här finns problem vi måste lösa. Nu ska vi göra det på ett väldigt seriöst sätt, gå till botten med alla aspekter och frågor och sedan hitta en väg framåt.

Anf. 40 EVA LINDH (S):

Herr talman! Jag tackar så mycket för svaret. Jag upplever ändå att justitieministern ser och förstår behovet av att göra något. Låt oss bara konstatera: Mäns våld mot kvinnor måste upphöra. Vi måste göra allt vi kan för att förhindra det. Vi måste göra allt vi kan för att stötta de kvinnor som är utsatta och även alla de barn som blir vittnen. Alla vi som har arbetat med barn som blivit vittnen vet att detta påverkar väldigt starkt och får konsekvenser i barnens liv. Detta är alltså någonting som vi verkligen behöver jobba med.

Inte minst måste vi se det, för det gör vi inte alltid. Vi tror att mäns våld mot kvinnor pågår i en viss typ av familjer. Så är det inte. Det pågår i alla samhällsklasser, på alla orter och så vidare. Nu menar jag inte att det gör det överallt, verkligen inte, men vi ser det inte alltid. Det handlar alltså om att både förebygga, upptäcka och ge det stöd som behövs.

När det gäller detta förstår jag de avvägningar som görs. Jag har också intuitivt tyckt att en bortre tidsgräns är det som borde införas för att sätta ett krav. Jag förstår de invändningar som finns, men kan vi inte hitta någonting annat kanske det är detta som måste till även om det finns en del negativa konsekvenser. Jag förstår de överväganden som justitieministern talar om, och jag uppskattar att vi kan föra en sådan här debatt och ha en sådan här diskussion.

Jag hoppas att det finns en tidsplan och att vi kommer att ses – det kanske inte behöver vara just här – för att följa upp vad som händer med frågan. Den är oerhört avgörande för väldigt många kvinnor.

Med det tackar jag så mycket för debatten.

Anf. 41 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Herr talman! Än en gång tack till Eva Lindh för möjligheten att få diskutera dessa viktiga frågor i kammaren i dag! Jag tackar också för Ann-Charlotte Hammar Johnssons bidrag och långa engagemang över tid – det gäller er båda – och för möjligheten att ta del av de erfarenheter och vitsnesbörd som ni har med er här i dag.

Nu har vi ägnat ett år gemensamt åt de här frågorna på olika sätt. Vi har setts i olika sammanhang. Departementet har bjudit in expertis av olika slag i dessa och närliggande frågor, både praktiker och akademiker. Ni har samlats över partigränserna kring ett tillkännagivande som till sitt innehåll är väldigt konstruktivt. Det tar fasta på den gemensamma insikten att här finns ett problem som vi måste hugga tag i, men också en insikt om att frågorna inte saknar komplexitet och att det gäller att det vi gör verkligen gör att det blir bättre för dem vi nu talar om, framför allt kvinnor, som hamnar i en situation där de i praktiken blir gisslantagna i bodelningsförfaranden med väldigt långtgående negativa konsekvenser, både ekonomiska och sociala.

Jag vill också understryka att vi ännu inte har utformat våra utredningsdirektiv. Vi ska se exakt hur de ska formuleras och i vilket sammanhang frågorna ska utredas. Men att det ska bli av kan jag garantera, och vår avsikt är alltså att det ska ske under nästa år.

Jag vill gärna ta fasta på det här fina samspelet och understryka att jag inte alls har några problem med att vi möts även här i kammaren och håller liv i frågorna under det att en utredning pågår. Det finns ett stort allmänintresse i frågorna. Det finns också många människor som är omedelbart berörda av dem och som jag hoppas och tror också har glädje av att se att engagerade medborgare i denna kammare håller i frågorna och ser till att de både debatteras och hanteras på ett seriöst sätt så att vi kan få till stånd en förbättring i framtiden.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2023/24:104 om universitet i Dalarna

Anf. 42 Utbildningsminister MATS PERSSON (L):

Herr talman! Peter Hultqvist har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att stödja utvecklingen vid Högskolan Dalarna och bana vägen för framtida status som universitet.

Jag välkomnar debatt om högre utbildning och forskning. Högskolan Dalarna spelar i dag en viktig roll för högre utbildning och forskning i Dalarna men också för hela landets kompetensförsörjning. Kunskap och kompetens är avgörande om Sverige som land ska vara konkurrenskraftigt. Högskolan Dalarna är belägen i en dynamisk region där flera stora företag satsar på att etablera och expandera sin verksamhet. Med sin välutvecklade samverkan och samproduktion har högskolan goda förutsättningar att fortsätta vara en nyckelaktör i regionen och en viktig pusselbit för Sveriges konkurrenskraft.

Regeringens långsiktiga politik grundar sig i att stärka Sverige som ett konkurrenskraftigt utbildnings- och forskningsland. Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt. Den akademiska friheten ska främjas och värnas. Om Sverige fortsatt ska kunna utvecklas som kunskapsnation behöver vi göra kloka och långsiktiga satsningar som stärker kvaliteten i utbildning och forskning vid våra universitet och högskolor.

Det ankommer på regeringen att besluta om benämningen universitet. Sådana beslut ska fattas efter en sammanvägd bedömning där kvalitet är en viktig aspekt. Det finns bedömningar som bygger på samhällsutvecklingen i stort, till exempel demografiska fluktuationer och strategiska forskningssatsningar. Det är också avgörande att beslut om att omvandla högskolor till universitet innebär långsiktiga överväganden och stabila statsfinansiella förutsättningar. Därtill måste det givetvis finnas starka utbildnings- och forskningspolitiska skäl.

Regeringen har gjort flera satsningar för att förbättra kvaliteten på svensk utbildning och forskning. Bland annat har vi beslutat att ge Universitetskanslersämbetet, UKÄ, i uppdrag att ytterligare stärka kvalitet och främja excellens i det nationella kvalitetssäkringssystemet. Vi har också sett till att det har kommit en riktad satsning för att utöka ingenjörsutbildningar och stärka kvaliteten. Den här typen av satsningar stärker högre utbildning i Sverige och kommer även Högskolan Dalarna till del.

Anf. 43 PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Högskolan Dalarna har 13 936 studenter och 820 anställda. Basen finns i Falun och Borlänge. Verksamheten uppfyller kriterierna för att vara ett universitet. Kriterierna är framgångsrikt inrättade av utbildning på forskarnivå, förvaltning av examenstillstånd på forskarnivå, hög kvalitet på utbildning, hög kvalitet på forskning och hög kvalitet på samverkan. Sedan tillförs en sammanvägd bedömning av såväl långsiktiga statsfinansiella förutsättningar som utbildningspolitiska och forskningspolitiska skäl.

Jag vill tillägga att Högskolan Dalarna har en spets när det gäller språkutbildning. Man har ett stort utbud. Endast Stockholms universitet har ett större utbud.

Högskolan Dalarna uppfyller kriterierna på samtliga punkter. Samarbetet med näringslivet i länet är också väl utbyggt. En mycket stor del av studenterna fortsätter sitt arbetsliv i Dalarna efter avslutad utbildning.

Det finns fyra huvudinriktningar. Vi har utbildningar för att bli energi-, bygg-, data- och produktionsingenjör. Vi har fyra forskarutbildningsområden, lärarutbildning, utbildningar i omvårdnad och energi- och mikrodataanalys. Vi har särskilda programkurser inom teknik med 1 600 studenter inom energiteknik, byggteknik och produktionsteknik samt data- och systemvetenskap.

Samtidigt är Dalarna som län i dag inne i en process där Hitachi i Ludvika har en enormt stor investering på 137 miljarder. Vi har en omställning efter nedlagda Kvarnsvedens pappersbruk i Borlänge där Northvolt gör en jätteinvestering för att kunna sätta upp en ny fabrik. Det är saker som har åstadkommit utan stödpaket. Samtidigt är den typen av investeringar en del av det man kan kalla för den gröna omställningen.

Att stödja detta med att ha ett universitet i länet och ge ökade forskningsmedel skulle stärka länets varumärke, underlätta och stödja utvecklingen av investeringarna och få en positiv effekt när det gäller personalförsörjningen på lång sikt. För mig är detta ingen kortsiktig fråga utan en långsiktig strategisk fråga. Det handlar om att locka arbetskraft till Dalarna och understödja det lokala näringslivet på ett sådant sätt att utvecklingskraften bibehålls och utvecklas. Till det behöver man en stegvis ökad akademisk kompetens.

Det här är ett beslut som skulle stödja den gröna omställningen i Dalarna. Men det bidrar också på bredden. De två investeringar som jag nämner är verkliga framtidsinvesteringar som också har bäring på Sveriges exportinkomster. De ingår även i en nyindustrialisering av Sverige.

Jag vill också påminna om det samarbete mellan kommuner, näringsliv och högskola som länge har funnits inom ramen för Dalarna Science Park. Där har man en utvecklingsmiljö som har bidragit mycket positivt och som handlar om just framtidsänkandet.

Jag tycker att ministern ska ta chansen att flytta fram positionerna här och se till att Högskolan Dalarna får den universitetsstatus som man är kvalificerad till.

Anf. 44 Utbildningsminister MATS PERSSON (L):

Herr talman! Det går inte att ta miste på ledamoten Hultqvists engagemang för Dalarna. Jag förstår det engagemang som Peter Hultqvist, som riksdagsledamot från Borlänge, har för Dalarna och hans regionala intresse.

Regeringens uppgift är att ha ett större intresse än enbart det regionala. Vi har att ta ansvar för hela Sverige och har ett nationellt perspektiv på detta, vilket skiljer sig från ledamoten från Dalarnas perspektiv.

Den gröna omställningen är väldigt viktig. Därför gör regeringen nu de största investeringarna i utbildningssatsningar i modern tid kopplat till den gröna omställningen. För första gången på 15 år skjuts det till pengar för att höja kvaliteten på våra tekniska utbildningar, för att få fler lärarledda timmar på våra ingenjörsutbildningar och inom naturvetenskapliga ämnen. Vi gör riktade satsningar kopplat till batteriforskning i tätt samarbete med industrin. Vi gör riktade satsningar till 6G-teknologi, vilket kommer att ha direkt bäring på den gröna omställningen.

Nu tas steg som man inte har tagit i modern tid. Politiken har under tidigare regeringar varit passiv och inte agerat, men nu tas det steg som inte tidigare har gjorts. Det blir som sagt för första gången på 15 år fler lärarledda timmar på de tekniska utbildningarna på våra högskolor och universitet.

Till det ska läggas de massiva investeringar som nu sker i utbildningsinsatser för vuxna, det vill säga vuxenutbildning, i inte minst yrkeshögskolan, också kopplat till grön omställning. Runt om i vårt land sker stora investeringar för att bygga ut utbildningssystemet.

Skälen för att högskolor som är väl fungerande, i det här fallet Högskolan Dalarna, nödvändigt ska ta steget och bli universitet är inte helt uppenbara för mig. Det är också intressant att ledamoten gör bedömningen att Högskolan Dalarna klarar att möta kriterierna för att vara universitet. Det må vara att ledamoten har den uppfattningen. Men Sverige är inte en bananrepublik. Vi är ett samhälle som byggs på ordning och reda. Där

krävs det att oberoende myndigheter, inte en enskild ledamot från Dalarna, gör en sådan analys och bedömning.

Allra sist vill jag säga att jag delar Peter Hultqvists engagemang i den gröna omställningen. Dalarna är inte bara viktigt för Dalarna utan också för hela landet. Det är naturligtvis viktigt att göra massiva utbildningsinsatser och att det inte är en enskild politiker som beslutar eller bedömer om en högskola ska ta steget till att bli universitet utan att myndigheterna gör den bedömningen. Som Peter Hultqvist säkert vet togs det ett beslut i maj 2022 av den tidigare regeringen som innebär att myndigheterna bedömer huruvida ett lärosäte lever upp till kvalitetskraven som gäller för att en högskola ska kunna ta steget till att bli ett universitet.

Anf. 45 PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Jag tycker att det är ett rätt så märkligt svar som Mats Persson ger till mig. Jag försöker ställa en seriös fråga kring hur man kan bidra konstruktivt till att utveckla Dalarna som län, lägger fram ett förslag om något som har nationell bäring och redovisar jättestora investeringar som inte bara handlar om Ludvika och Borlänge utan faktiskt om Sverige och dess exportinkomst.

Det ministern bidrar med är en ingång där han först försöker förminska värdet av frågeställningen som jag för fram genom att prata om att han har någon sorts brett nationellt intresse och jag bara ett lokalregionalt perspektiv. Jag har hållit på med politik i snart 50 år. Nog begriper jag det nationella perspektivet. Jag ser också i de här sammanhangen den nationella bäring ett sådant här beslut skulle kunna ha. Den ingången tycker jag att det är dåligt av ministern att ha.

Ministern förde även in bananrepublikperspektivet. Jag har inte lagt detta på den nivån. Jag kan bara konstatera att det på Högskolan Dalarna finns verksamhet som har hög kvalitet och som det finns belägg för lever upp till alla de kriterier som jag inledningsvis redovisade. Ytterst är det ju ett regeringsbeslut och en politisk vilja som avgör saken.

Jag har respekt för att detta ska analyseras av myndigheter och så vidare, men jag vill nog uppmana ministern att höja nivån och respektera att man kommer med en fråga som är seriöst menad och kommer ur ett utvecklingsperspektiv. Jag tycker att det är lågt att reducera mitt intresse till någon sorts lokalregional nivå och att det skulle vara ett bananrepubliksresonemang. Jag blir faktiskt förvånad över att ministern tar sig an det här utifrån det perspektivet.

Visst, man kan ägna tid åt uppräknningar av hur mycket regeringen gör när det gäller grön omställning, men nu handlar det om två jätteinvesteringar som är del i den praktiska gröna omställningen och som behöver understödjas med utveckling av lärosätet på den akademiska nivån i länet. Frågan är vad regeringen kan bidra med för att understödja utvecklingen långsiktigt.

Jag har ett förslag som är väldigt konkret. Det är att den högskoleverksamhet som det är belagt är bra och som i många stycken uppfyller kvalitetskraven också skulle kunna ligga till grund för universitetsstatus. Det är klart att det har stort genomslag och stor betydelse. Det här gäller alltså inte bara något dussinbeslut utan ett stort steg framåt. Om ministern inte anser att verksamheten på Högskolan Dalarna är till fyllest får han väl

Prot. 2023/24:28
10 november

Svar på
interpellationer

redovisa vad det är i verksamheterna som inte lever upp till kvalitetsmått och liknande.

Förändra attityden i nästa inlägg, ministern! Höj nivån på debatten och prata inte om att jag bara skulle ha ett lokalperspektiv eller om att det här är en bananrepublik. Det passar inte en minister. Han måste höja sig.

Anf. 46 Utbildningsminister MATS PERSSON (L):

Herr talman! Tack för det, Peter Hultqvist! Jag tar mig friheten att föra fram mina argument så som jag önskar föra fram dem, och om ledamoten har synpunkter på det får ledamoten gärna framföra dem.

Jag svarar på ledamotens interpellation och ledamotens fråga, och jag konstaterar att det sker väldigt stora gröna investeringar i Sverige just nu, runt om i hela vårt land. Flera av dem sker i Dalarna. Det sker också investeringar i Göteborg, Stockholm, Skåne och längs Norrlandskusten i såväl Sundsvall som Skellefteå, Luleå etcetera. Runt om i hela vårt land sker stora industrietableringar kopplade till den gröna omställningen. Det är otroligt välkommet, och det är också därför regeringen vidtar en rad olika åtgärder kopplade till hela utbildningssystemet, såväl universitet och högskolor som yrkesutbildningar, för att möta den typ av behov som olika industrietableringar har.

I det här läget är det viktigt att det finns utbildade individer inom både högskola och yrkesutbildning för att kunna möta exempelvis den stora investering som Hitachi Energy gör i Ludvika. Det är en helhet som regeringen för fram i den politik vi bedriver och som blev väldigt tydlig i budgetbeslutet som nu innebär historiska investeringar i utbildningar kopplade till den gröna omställningen.

En aspekt av det Peter Hultqvist lyfte fram är att det givet den industrietablering som har skett i Dalarna finns skäl att förändra statusen på Högskolan Dalarna till universitet.

För det första är det ledamoten som gör bedömningen att det finns tillräcklig kvalitet på högskolan för att den ska kunna bli universitet, och jag tror inte att enskilda politiker ska ta ställning utifrån sin egen bedömning. Vi ska låta myndigheterna göra den analysen. Det bygger också på ett riksdagsbeslut som Peter Hultqvist själv i egenskap av minister i den tidigare socialdemokratiska regeringen var med och lade på riksdagens bord. Ledamoten vill väl leva upp till sitt eget beslut att följa myndigheters rekommendationer? Frågan gällde om en enskild politiker bestämmer detta eller om det är myndigheterna som gör en bedömning.

För det andra är det naturligtvis också viktigt att Högskolan Dalarna själv, det vill säga ledningen och styrelsen, har ett intresse av att förändra sin roll från högskola till universitet. Mig veterligen har det inte kommit in några sådana propåer, brev eller önskemål från ledningen – varken från rektorn eller styrelsen.

Jag tror att det är viktigt att vi har ordning och reda i våra system. Ska vi göra stora satsningar på utbildningar kopplade till grön omställning – vilket nu görs i form av enorma investeringar, som jag tror det behövs ännu mer av i framtiden – ska vi också ha respekt för att vi har ett system där vi värnar den akademiska friheten och har ordning och reda. Enskilda politikers bedömning av hur saker och ting är ska inte bli vägledande, utan vi ska lyssna på akademin och myndigheterna.

Anf. 47 PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Jag vet inte om ministern tror att jag lever i någon sorts allmänt vakuum. Det är klart att jag har talat med både styrelseledamöter och rektor i det här sammanhanget och då diskuterat olika utvecklingsmöjligheter. Jag har också haft möte med högskolans ledning i Dalarna. Som riksdagsledamot har man den typen av relationer. Man agerar inte i egen sak.

Nu noterade jag att bananrepubliken var borta ur resonemanget och att dimensionen att jag bara skulle vara någon sorts lokal och regional företrädare i uttalad mening också saknades. Däremot var det kvar att jag på något sätt inte skulle acceptera myndigheterna. Men det är klart att det finns en ordning för hur det här ska beslutas. Det är ju helt klart att det finns en sådan, och de analyserna måste självklart göras.

Det kan inte vara förbjudet eller felaktigt att driva en fråga. Det är fritt att ta upp den här frågan med ministern. Ministern får naturligtvis svara på det sätt som han själv anser är förnuftigt och väl avvägt. Sedan kan man ha olika uppfattningar. Men jag tror att frågan om universitetsstatus för Högskolan Dalarna kommer att återkomma till ministern i olika sammanhang och i olika former. Den är nog inte avslutad i och med den här debatten. Jag hoppas att det då är den rent sakliga nivån som kommer att gälla.

Skälet till att jag tar upp de här investeringarna är att det är fråga om stora saker som långsiktigt behöver väldigt mycket support utbildningsmässigt. Den här högskolan har utvecklats väldigt mycket sedan starten och har en omfattande, stor och kvalitetsmässigt bra verksamhet samt framgångsrika forskningsdelar. Det finns alltså en grund för att driva frågan om universitet.

Anf. 48 Utbildningsminister MATS PERSSON (L):

Herr talman! Jag tackar Peter Hultqvist för interpellationsdebatten. Debatten om detta lär fortgå. Jag tror inte att det viktigaste är om en högskola får förändrad status och blir ett universitet, utan det viktigaste är att vi gör de historiskt stora utbildningsinvesteringar vi just nu gör.

Jag tycker att den här debatten visar en ideologisk skiljelinje i synen på akademisk frihet kontra att enskilda politiker ska gå in och peka med hela handen och bestämma hur någonting ska vara. Med tanke på den historiska erfarenhet vi har, inte minst av hur Högskolan Dalarna behandlats politiskt av tidigare regeringar, är det klart att det är extra känsligt hur vi hanterar den här typen av frågor. Vi minns alla hur ledningen på Högskolan Dalarna för några år sedan utifrån studenternas och lärarnas perspektiv ville koncentrera verksamheten till en del av regionen, men regeringen förbjöd den fria akademien att ta det beslutet. Regeringen pekade med hela handen, körde över ledningen på Högskolan Dalarna och sa att verksamheten skulle vara på en viss speciell ort, nämligen Borlänge. Vi minns alla den historien som ett av de mest flagranta ingreppen i den akademiska friheten i Sverige i modern tid.

Med den fonden och mot den bakgrunden kan man ställa sig frågan om det är enskilda politiker som ska bestämma om man ska ändra status från högskola till universitet eller om det ska vara någonting som den fria akademien och våra oberoende myndigheter tar ansvar för och beslutar om.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2023/24:92 om begränsningsförslag av PFAS-kemikalier

Anf. 49 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Herr talman! Beatrice Timgren har frågat mig om jag, i samarbete med regeringen, kan tydliggöra vilka användningsområden som bedöms som samhällsnödvändiga och hur man avser att hantera eventuella målkonflikter mellan PFAS-förbud och dessa nödvändiga undantag. Beatrice Timgren undrar också om jag och regeringen genomfört en kartläggning över vilka strategiskt viktiga värdekedjor inom det svenska näringslivet som potentiellt kan påverkas negativt av en begränsning av PFAS. Beatrice Timgren har även frågat mig hur jag och regeringen avser att agera på EU-nivå för att säkerställa att användningar som anses samhällsnödvändiga i Sverige får relevanta undantag och rimliga övergångsperioder i kommissionens slutliga förslag till PFAS-begränsningar.

Jag svarade i juli i år på en liknande fråga från ledamoten Timgren om implementeringen av PFAS-förbudet och har därför anledning att delvis upprepa information som jag lämnade då.

Herr talman! Det råder stor samsyn kring att PFAS är ett av vår tids mest problematiska ämnen. Så länge man tillverkar och använder PFAS kommer halterna i miljön att öka över tid. Därför behöver vi fasa ut all användning av PFAS där det inte har visats att PFAS är nödvändigt för samhället och att alternativ helt saknas. Därför välkomnar jag också den breda ansatsen i det begränsningsförslag som lades fram i januari inom ramen för Reachförordningen.

Förslaget bereds nu av riskbedömningskommittén respektive den samhällsekonomiska kommittén vid Europeiska kemikaliemyndigheten. I den samhällsekonomiska kommitténs analys kommer det att vägas in i vilken utsträckning en användning kan anses vara samhällsnödvändig och sakna alternativ. Den samhällsekonomiska analysen baseras på det underlag som lämnats i begränsningsförslaget men även på den information som lämnats i samband med det sex månader långa offentliga samrådet, som ägde rum efter det att förslaget lades fram. I det samrådet har alla aktörer haft möjlighet att lämna information, till exempel om kritiska användningar där alternativ saknas. Det kommer även att finnas möjlighet att i ett senare samråd lämna synpunkter på den samhällsekonomiska kommitténs yttrande.

Jag har fullt förtroende för EU-processen under Reach. Det är en tydlig och transparent process med fasta steg där vetenskapliga bedömningar görs och där olika aktörer i flera olika steg kan bidra för att beslutet ska kunna baseras på bästa möjliga informationsunderlag.

När bedömningarna från de vetenskapliga kommittéerna är slutförda skickas de till kommissionen, som tar fram ett förslag till beslut. Omröstningen om förslaget sker med kvalificerad majoritet i Reachkommittén, där samtliga medlemsländer deltar. Det är först i det skedet medlemsländerna förväntas involveras i beslutsfattandet. När kommissionen presenterar sitt förslag kommer regeringen att ta ställning till det.

Anf. 50 BEATRICE TIMGREN (SD):

Herr talman! Jag tackar ministern för svaret.

Jag vill betona vikten av att fasa ut PFAS, men jag menar att det måste ske med mycket större hänsyn till industrins möjligheter och utmaningar.

PFAS är nämligen en väldigt stor grupp kemikalier med alltifrån små molekylerna till stora polymerer.

Jag håller helt med ministern om att allt PFAS som inte visat sig vara nödvändigt ska fasas ut, med undantag för där alternativ saknas. Men det här får inte ske alltför hastigt. Om det sker på ett bra och rimligt sätt med bra tidsperspektiv är jag övertygad om att den här lagstiftningen kan bidra till att gynna såväl miljö och hälsa som samhälle.

PFAS har som bekant använts i allt från skidvalla till brandskum, vilket har lett till att det kommit ut i dricksvatten. Till exempel har Ronneby haft väldigt höga halter av PFAS. PFAS är en av de mest stabila föreningar som vi människor skapat, och ingen vill egentligen ha PFAS. Jag vet att ministern förstår att PFAS inte används för nöjes skull utan fyller en funktion. Fluor är nämligen ett unikt grundämne. Det har väldigt stor elektro-negativitet, vilket bidrar till dess egenskaper.

I dag är begränsningsförslaget utformat som ett generellt förbud med vissa tidsbegränsade undantag, vilket är bra. Men vi måste ta större hänsyn till att det är ett enormt omfattande arbete att identifiera alla kritiska användningsområden. Det rör sig om ungefär 10 000 kemiska föreningar. I dag vet vi inte var vi har alla de föreningarna.

PFAS påträffas ofta inom industrianläggningar i form av fluorpolymerer, vilket innebär att de är kovalent bundna i långa kolkedjor. Risken att de ska komma ut i miljön är därmed väldigt liten. De som används i dag utgör därför ingen eller väldigt liten risk för arbetare och operatörer, enligt vad som anses.

Många industrier och anläggningar som i dag använder PFAS opererar ofta under väldigt högt tryck, höga temperaturer och höga eller låga pH-värden. Detta ställer väldigt höga krav på rör, tätningar, slangar, pumpar och så vidare. Där PFAS i dag används ställs ofta också väldigt höga krav på riskutredningar vid drift och förändringar.

Här finns en intressekonflikt om vi vill ta fram teknik för att minska utsläppen av koldioxid för att bidra till den gröna omställningen och minska andra utsläpp samt även ur ett beredskaps-, försvars- och försörjningsperspektiv. I dag bygger du inte en bil, en lastbil eller ett flygplan utan PFAS. PFAS används också vid elektrolys för att ta fram vätgas och kemikalier för vattenrening samt inte minst inom läkemedelsindustrin, vilket jag tänkte komma tillbaka till i mitt andra anförande.

Hur ser ministern på den akuta risken för samhället i samband med detta stora arbete? Hur vill ministern säkerställa att politiken tar sitt ansvar för att detta görs på rätt sätt?

Anf. 51 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Herr talman! Tack till ledamoten Timgren för denna diskussion, som är mycket intressant! Det finns många olika aspekter av detta som man kan välja att lyfta.

Låt mig än en gång lyfta behovet av vetenskaplig analys och att vi har ett pågående arbete med de vetenskapliga kommittéerna vid Europeiska kemikaliemyndigheten, som just nu analyserar vilka effekter förslaget skulle få, vilka risker som finns och hur det skulle påverka vår samhälls-ekonomi. Det är den samhällsekonomiska kommittén som bedömer i vilken utsträckning en användning bör anses vara samhällsnödvändig och i vilken utsträckning det saknas alternativ. Detta är som sagt en fråga som

även medlemsländerna tar ställning till när man ser vad kommissionen har landat i.

En annan aspekt av detta som jag skulle vilja lyfta är att det finns stora fördelar för den europeiska marknaden som helhet när det gäller denna typ av reglering. Vi vet att Reach som sagt har funnits på plats sedan 2006, och vi vet att EU i sig är ett väldigt stort handelsblock.

Det finns många företag som framställer produkter av det slag som har lyfts upp av ledamoten, som naturligtvis agerar på den europeiska marknaden och inte enskilt på Sveriges nationella marknad. Att reglera detta på europeisk nivå är ett sätt att uppnå en hantering i mycket större skala av PFAS-ämnen, som annars såklart hade rört sig över våra gränser. Det finns alltså ett stort behov av att göra detta på europeisk nivå för att våra företag ska kunna ta krafttag i denna fråga.

I detta sammanhang måste jag även understryka att det finns en stor grupp svenska företag som är väldigt engagerade i detta och som inte vill ha PFAS i sina produkter eller processer och aktivt arbetar för en utfasning. Denna typ av förslag utgör väldigt starka incitament för en sådan förändring, där vi ser att svenska företag ofta tar täten och bereder väg.

Det finns såklart intressekonflikter i vissa fall. Jag kan förstå att företag som producerar exempelvis batteriteknologi eller olika samhällsnödvändiga produkter kan vara bekymrade. Men en analys pågår, och vi får se var vi landar när resultatet är presenterat.

Men om man lägger detta åt sidan för en stund finns det något väldigt positivt här, som jag inte skulle kalla en intressekonflikt utan som snarare handlar om att alla aktörer och alla företag i våra samhällen ska ställa om och ha en produkt eller tjänst som fungerar väl med vår planet. Om man inte ställer om sin verksamhet och tar hänsyn till den utveckling vi ser – det gäller inte bara global uppvärmning utan även andra ganska stora miljöproblem – kommer man inte att finnas i framtiden. Det finns alltså ett stort intresse från företagens sida för vägledning och tydlig lagstiftning på hög nivå, som kan skapa incitament i rätt riktning.

I den gröna omställningen är vi helt beroende av att vi avgiftar våra kretslopp och har mer cirkulära system, och detta är en del i det arbetet. Jag tror att det finns många företag som ser fram emot sådan här reglering på EU-nivå, och jag ser själv såklart mycket fram emot att vi från medlemsländernas sida kan gå fram och ge våra besked gällande kommissionens arbete för att förbjuda PFAS-ämnen.

Anf. 52 BEATRICE TIMGREN (SD):

Herr talman! Tack, ministern, för svaret! Självklart finns det mycket positivt med att vi fasar ut PFAS – vi vill alla ha en giftfri miljö. Jag håller med om att många företag i dag jobbar väldigt hårt med att hitta substitut, för som jag sa i mitt tidigare anförande vill ingen ha PFAS.

Det är väldigt viktigt med en vetenskaplig analys. Men branschen ser att tiden är knapp för de omfattande konsekvensanalyser man behöver göra, inte bara i sin egen värdekedja utan även när det gäller alla underleverantörer.

Jag vill ta upp några viktiga tillämpningar där ersättning av PFAS kan vara väldigt utmanande.

Inom läkemedelsindustrin, till att börja med, är PFAS vanligt eftersom det är nödvändigt att förhindra att läkemedelssubstanser absorberas på ytor i processutrustningen och kontaminerar den. Det är viktigt att betona att även förpackningar, sprutor och inhalatorer kan vara belagda med PFAS för att noga säkerställa att läkemedel inte fastnar på materialet.

Något som är särskilt betydelsefullt att förstå är att man inom läkemedelsindustrin redan i dag har säkerhetsstandarder och riskanalyser på väldigt hög nivå, inklusive de strikta kraven i GMP, good manufacturing practice. Dessa standarder kräver långa och noggranna valideringstider för att garantera att ett läkemedel är säkert och effektivt. Jag har personligen jobbat inom läkemedelsindustrin och även med GMP och vet att den omfattande dokumentationen och godkännandena från olika instanser är krävande och präglas av noggrannhet på en väldigt hög nivå.

Enligt förslaget undantas API:er, det vill säga aktiva substanser. Dock saknas i dag undantag för intermediärer och processkemikalier som behövs för att tillverka API:er, vilket gör att undantaget blir verkningslöst, om inte API:erna importeras från tredjeland utanför EU.

I elektrolytprocessen för att tillverka ämnen som klor, vätegas, lut och saltsyra har modern membranteknologi med fluorpolymerer införts, vilket har ersatt äldre teknologier som asbestmembran och kvicksilverteknologi. Tillgång till saltsyra är avgörande för dricksvattenproduktion.

Inom elektrifieringen, som vi pratade om tidigare, används PFAS för tillverkning av litiumjonbatterier, vilket bidrar till batteriernas stabilitet och livslängd. PFAS-ämnen används också i isolatorer för att skydda komponenter och öka deras värmetålighet.

Är ministern villig att vidta ytterligare åtgärder för att förebygga dessa målkonflikter genom att se till att det ges tillräcklig tid för att genomföra noggranna analyser av förekomst av PFAS, utföra omfattande konsekvensanalyser och testa potentiella substitut?

Anf. 53 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Herr talman! När det gäller kartläggning av vilka värdekedjor inom det svenska näringslivet som kan påverkas negativt och har särskilda skäl att hålla ordning på kommande lagstiftning har regeringen inte gjort någon specifik nationell kartläggning eftersom en sådan just nu görs på EU-nivå av förslagsställarna, som sedan ska utvärderas av de vetenskapliga kommittéerna. Dessa kommittéer tar i sina bedömningar med information om hur olika värdekedjor påverkas av ett PFAS-förbud. Detta är relevant, herr talman, inte minst eftersom våra värdekedjor sällan är nationella. Det finns en utbredd import och export av olika delar i alla typer av verksamhet i vår union, inte minst produkter som påverkas av användningen av PFAS-ämnen.

Av detta skäl ser vi att det finns goda grunder att förlita sig på en ordentlig, utförlig analys från de vetenskapliga kommittéernas sida, som man sedan tar ställning till. När alla medlemsländer får möjlighet att ta ställning till innehållet i denna analys kommer en dialog att påbörjas inom rådet. Där kommer regeringen att få in många olika aspekter från olika medlemsländer – deras perspektiv, farhågor och annat gällande underlaget.

När man gör en sådan analys från EU:s sida, herr talman, har alla aktörer samma möjlighet att lämna information, givetvis även svenska aktörer som i full utsträckning kan vara en del av detta arbete och informera om sina farhågor och även sin uppfattning om de stora möjligheter som också kommer med ett sådant här förslag.

Som jag framhållit tidigare finns det många svenska aktörer som är väldigt aktiva i den här processen och har lyft olika perspektiv som rör den nationella påverkan ett sådant här förslag har. Ett begränsningsförslag skapar ett starkt incitament för innovation på det här området. Det finns en god möjlighet för mindre farliga eller helt ofarliga alternativ som också kan gynna den utveckling vi har nationellt samtidigt som det gynnar vår närmiljö och leder till en minskning av dessa giftiga ämnen i vår natur och våra kroppar. Som ni säkert vet kan man vid många blodanalyser upptäcka PFAS-ämnen i människors blod.

Det finns ett viktigt arbete att göra här, och det bästa sättet att komma åt det djupt problematiska med PFAS-ämnen i vår natur och våra kroppar är att reglera det på det sätt man nu är på väg att göra från EU:s sida. Här hoppas vi att de över 5 600 kommentarer som har kommit in i detta arbete kan göra god nytta. Det är fler än 4 000 organisationer och företag som har inkommit med olika kommentarer till Europeiska kemikaliemyndigheten, som arbetar väldigt aktivt med detta. Alla kommentarerna finns publicerade på Europeiska kemikaliemyndighetens hemsida.

Det finns en god möjlighet att i sann europeisk offentlig anda engagera sig i de här frågorna. Sverige är såklart väldigt engagerat i detta arbete, men regeringens ståndpunkt och medlemslandet Sveriges offentliga uttalanden kommer först när förslaget är i den fasen.

Anf. 54 BEATRICE TIMGREN (SD):

Herr talman! Tack, ministern, för svaret! Ja, vi strävar alla efter en giftfri miljö. Men branschen har uttryckt oro, inte minst när det gäller tidsaspekten, vilket jag har varit inne på tidigare. Eftersom PFAS är en stor bredd av kemikalier räcker det inte med att bara söka på ett CAS-nummer för att veta vad man har, utan det krävs en omfattande analys.

Ibland kan det ta över tio år att ta fram ett substitut och hinna testa det och införa det i industrier. Om det införs alltför förhastat kan konsekvensen vara att produktion flyttar utanför Europa.

Tullen behöver också ha ytterligare resurser och tid för att utveckla metoder för att detektera att lagen tillämpas. Även detta tar tid.

Jag skulle vilja fråga: Vad har ministern för svar till branschen som är orolig specifikt över tidsaspekten? Branschen vill ju också bli av med PFAS, men man måste ha tid att hitta, analysera, göra riskbedömning och ta fram substitut.

Anf. 55 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Herr talman! Detta är en fråga som jag förstår är av stort intresse, inte minst hos alla dem som oroas av hur de berörs av den mängd PFAS-ämnen som finns i våra samhällen och i våra kroppar. Det är just därför som detta förslag har kommit fram. Det är viktigt att det har kommit, och förslaget är väldigt viktigt för att påverka den skada som uppstår när man använder PFAS-ämnen på det sätt man gör nu.

De risker när det gäller industrins behov som påpekas här bedömer jag som små. I den dialog jag för med olika företag och parter inom kemikalieindustrin är jag tydlig med att Reach, som det alltså handlar om att revidera, har funnits sedan 2006. Erfarenhetsmässigt har industrins olika behov tillgodosetts. Man har sett till att ha rimliga övergångstider och att man i beslutsfattandet låter industrins röst väga tungt, för man ska se att det går att implementera lagstiftningen också – den blir ju fullkomligt verkningslös om det bara handlar om böter när någon har gjort fel.

Vi måste se till att alla de som påverkas kan implementera förslagen när de väl kommer och att de också involveras tidigt, vilket är det som sker nu. Alla kan höra av sig i det arbete som pågår med analys och utformning innan vi är vid sluttampen av implementeringen. Även där väger man som sagt alltid in rimliga övergångstider.

Man ska alltså inte oroa sig. Man ska tvärtom se med entusiasm på den reglering som nu kommer. Den kommer att göra vår planet bättre och våra företag mer hållbara.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellationerna 2023/24:105 och 129 om äganderätten för skogsägare och Skogsstyrelsens nya riktlinjer för artskydd

Anf. 56 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Herr talman! Elisabeth Thand Ringqvist har frågat landsbygdsministern varför ministern inte har lagt fram några förslag baserat på de initiativ som hans parti under förra mandatperioden var med och beslutade om tillsammans med Centerpartiet för att få bort vantolkningarna av EU-direktivet om skydd för fåglar samt stärka skogsägarnas position i förhållande till nuvarande artskyddsregelverk och hur ministern kommer att agera för att ersättningsfrågor ska bli enklare att hantera när staten vill bestämma över privatpersoners egen mark.

Malin Larsson har frågat landsbygdsministern om han avser att ta något initiativ utifrån Skogsstyrelsens nya riktlinjer för hur artskyddsbestämmelserna ska tillämpas och tolkas och utifrån deras påverkan på svenskt skogs- och lantbruk samt varför regeringen dröjer med att ta itu med denna viktiga fråga – kommer artskyddsreglerna att ses över och i så fall när?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationerna. Jag har valt att svara på interpellationerna samlat.

Regeringen delar bilden att det finns problem med dagens utformning och tillämpning av artskyddsreglerna.

Den dåvarande regeringen beslutade i maj 2020 om direktiv till en utredning för att se över artskyddet för att göra det mer tillämbart, effektivt och rättssäkert. Utredningen skulle bland annat ta ställning till om ändringar i miljöbalkens ersättningsbestämmelser eller andra delar av balken är nödvändiga för att översynens syfte ska kunna nås samt analysera och ta ställning till hur långtgående rådighetsinskränkningar som fridlysningsbestämmelserna bör kunna ge utrymme för. Artskyddsutredningen lämnade sitt betänkande sommaren 2021.

Efter att Artskyddsutredningen redovisade sitt betänkande har Högsta domstolen meddelat en dom i ett mål om ersättning på grund av avverkningsförbud. I domen uttalar Högsta domstolen att markägare under speciella omständigheter har rätt till ersättning av staten för begränsningar i markanvändningen som följer direkt av artskyddsförordningen. Domen analyseras för närvarande inom Regeringskansliet. En viktig del i frågan om stärkt äganderätt är att markägare ska få ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning som de har rätt till. Regeringen anser att skyddet för äganderätten ska vara vägledande i fråga om ersättning vid inskränkning i pågående markanvändning vid artskyddsärenden. Det är inte rimligt att regelverket är otydligt och att det ska ta oskäligt lång tid för markägaren att få den ersättning han eller hon har rätt till.

Artskyddsutredningens förslag att dela upp genomförandet av förbudsbestämmelserna i art- och habitatdirektivet respektive fågeldirektivet i separata bestämmelser har tagits om hand genom de ändringar i artskyddsförordningen som beslutades av regeringen i juni 2022. Dessutom har Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen tagit fram en gemensam vägledning om hur de tolkar förändringarna i artskyddsförordningen för fridlysning av fåglar i samband med skogsbruk.

Herr talman! Regeringen gav i april 2022 Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i uppdrag att bland annat ta fram förebyggande strategier och arbets sätt för artskydd i skogen. Syftet med dessa strategier och arbets sätt är att underlätta för skogsbruket att genom planering och hänsyn förebygga att förbuden i artskyddslagstiftningen aktualiseras. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har nyligen redovisat uppdraget. Redovisningen innehåller flera åtgärder som syftar till att utveckla arbetet med artskydd i skogen så att situationen för markägare förbättras. Myndigheterna har åtagit sig att genomföra vissa åtgärder och har även lämnat förslag till åtgärder som regeringen har att ta ställning till. Myndigheternas redovisning analyseras nu inom Regeringskansliet för att bedöma om några åtgärder bör vidtas med anledning av redovisningen eller förslagen.

Herr talman! Regeringen bereder för närvarande frågorna om artskyddet och kommer att ta ställning till behovet av att se över tillämpliga bestämmelser i miljöbalken. Regeringen menar att det är viktigt med ett regelverk som är tydligt för markägare och andra berörda och som samtidigt ger ett effektivt artskydd.

Anf. 57 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret.

Skälet till att jag som vice ordförande för näringsutskottet interpellerar om artskydd och skogar är att jord- och skogsbrukspolitik också är näringspolitik. Generationsskiften är en mycket viktig del av alla typer av familjeföretagande, och äganderätten är helt central för att driva företag. Men det är också för att frågan om vem som ska ha rätt att bestämma över mitt företag, mina investeringar och mitt sparande manifesteras så sorgligt tydligt hos familjen Hyttsten i Konäs i nordvästra Jämtland, den bygd som är min uppväxt och i dag mitt deltidsboende.

Jag var hemma hos familjen i Konäs för några veckor sedan. Över kaffe och våfflor diskuterade vi hela förmiddagen varför det har blivit som det har blivit. Familjen ville avverka en tredjedel av sin skog för att kunna genomföra generationsskiftet så att yngsta dottern kan driva vidare gården med mjölkkor. Pappa Kurt berättade att det finns en massa iakttagelser av märken av ringhack från en tretåig hackspett. Man har alltså inte sett någon hackspett över huvud taget utan bara hittat märken och bohål i ett träd. Det går heller inte att säga när hackspetten har varit där eller ens om det verkligen är märken från den här hackspetten.

Nu är det 40 eller kanske till och med 60 hektar som inte får avverkas. Hela Gamla stan är som jämförelse 36 hektar. Det är enorma ägor som i dag inte får röras.

Ingen kan dock bättre än en av döttrarna, Lia Hyttsten, berätta hur det känns när staten kommer med helt orimliga krav. Jag har fått lov att låna några rader från inledningen och avslutningen på ett tal som hon höll för några veckor sedan på Torsta utanför Östersund:

Mina föräldrars livsverk ska offras för att det finns spår av en hackspett i deras skog. Mina föräldrars hårt inarbetade kapital ska brinna inne. Kanske värmer det en stund, men när ängsblommorna försvinner då inga kor längre betar där om somrarna, när humlor och bin inte längre kan hämta nektar där ute på ängarna eftersom det bara växer sly – är det fortfarande varmt då?

Vad är det för samhällen som offrar på altaret? Ett samhälle där respekten för andra människors livsverk lättvindigt bortses ifrån. Mina föräldrar har ägnat ett helt yrkesliv åt att bygga upp sin gård. De har ständigt mättat mun efter matsäck. Aldrig lyxkonsumerat. Jobbat vilosöndag och julafton i 42 år.

Förra helgen blev fyra personer vittne till ett mirakel i Konäs. Längs lägdkanten gick en fågel som inte kan förväxlas med någon annan. Den trivs i fuktig åkermark och är klassad som nationellt utdöd – en härfågel.

Låt oss ta detta med oss. Ett mirakel kan ske, för vi kan inte nog understryka vikten av att få avverka vår skog. Allt annat är en stor katastrof som kommer att ge eko långt in i framtiden. Inte bara monetärt utan också för härfågeln, för den trivs i ett ekosystem som finns där mular betar.

Herr talman! Regeringen och statsrådet kan givetvis inte ingripa i en enskild fråga. Men om statsrådet liksom jag tycker att det här verkar helt orimligt, vad kan regeringen göra för att den här typen av statliga övergrepp inte ska hända igen?

Anf. 58 MALIN LARSSON (S):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaren, även om jag tycker att det skulle ha varit landsbygdsminister Kullgren som besvarar denna interpellation eftersom det berör svenskt skogsbruk i allra högsta grad.

Jag fick först tid för debatt med landsbygdsministern, men dagen efter valde Kullgren att överlämna den till klimat- och miljöministern. Jag är ändå glad, herr talman, att statsrådet är här så att vi får debattera denna brådskande fråga. Antalet berörda skogsägare är många, och de blir fler.

Min första fråga är därför om det är statsrådet Pourmokhtari som kommer att handha frågorna kring artskyddet och skogen även framåt.

Det var den tidigare alliansregeringen som rakt av implementerade artskyddsförordningen i svensk lag. Det fungerade under flera år tills denna problematiska situation uppstod. Bakgrunden är alltså inte några förändringar i svensk lagstiftning utan nya rättsfall kring EU-reglerna om artskydd som gäller sedan länge i Sverige och hela EU.

Frågan om artskyddet aktualiserades redan under förra mandatperioden då de nya rättsfallen skapade en stor osäkerhet kring hur skogsbruk och naturvård ska kombineras för att Sverige inte ska bryta mot EU-regler om artskydd.

Det är värt att påminna om att den tidigare socialdemokratiska regeringen vidtog proaktiva åtgärder när detta uppdagades. Även statsrådet hänvisar till allt som under kort tid genomfördes under vår ledning.

Först utsågs en särskild utredare att granska artskyddsförordningen. Men man presenterade också snabbt tre åtgärder för ett hållbart skogsbruk och för att åtgärda den osäkerhet och oro som spred sig i början av 2022 när allt fler skogsägare fick förbud att avverka sin skog på grund av artskydd. Från 2021 till 2022 fördubblades antalet avverkningsanmälningar som fick förelägganden med hänvisning till artskyddet.

Det gavs uppdrag till Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen att ta fram vägledning och strategier, och det gjordes en ändring av artskyddsförordningen. Det här var det man snabbt kunde åtgärda. Den socialdemokratiska regeringen aviserade också en översyn av miljöbalken och artskyddsförordningen men också regelverket som hanterar ersättning.

Sedan blev det val, och en ny regering tillträdde. Eftersom vi inte upplevt att det finns någon motsättning kring detta är vi förvånade över att den sittande regeringen ännu inte har lagt fram några förslag för att fortsätta arbetet gällande miljöbalken, artskyddsförordningen och ersättningen.

Oron är nu stor ute bland landets skogsägare, och många är det som jag möter som drabbats. Fler och fler markägare får efter avverkningsanmälningar brev från Skogsstyrelsen med information om fridlysta växter och fåglar som kan påverkas av skogliga åtgärder, och de kan inte avverka sin skog. De kan alltså inte avverka den skog som de skött och planerat för i årtionden, i generationer, den skog som är en investering och en tillgång. Det här skapar inte bara en oro utan också ekonomiska problem för många.

Utifrån detta vill jag fråga: Vad är statsrådets besked till alla dessa skogsägare? Hur ser regeringens plan ut framåt? När kan vi förvänta oss något resultat i frågan?

Anf. 59 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Herr talman! Låt mig börja i faktaändan. Det är inte på något sätt så att minister Kullgren har överlämnat en interpellation till mig som han avstår från att ta själv, utan det finns en ordning kring detta.

Interpellationerna berör artskyddslagstiftning, och artskyddet är, vilket ledamoten Larsson säkert är väl införstådd med, en fråga som regleras i miljöbalken. Artskyddsförordningen är meddelad med stöd av miljöbalken, och det är Sveriges miljöminister som har ansvar för miljöbalken.

Det är alltså inte på något sätt udda att jag som statsråd står här och svarar på dessa frågor. Det är inte heller på något sätt så att miljöministern inte är införstådd med vilken stor påverkan och fantastisk potential som finns i det skogsbruk och den stora mängd skog som vi har i Sverige, ett land där två tredjedelar av marken består av skog. Det är någonting som jag är högst berörd av i mitt arbete.

Som jag tidigare meddelat även gällande det som ledamoten Thand Ringqvist lyfter är de problem som finns i dagens utformning mycket bekymrande. Regeringen bekräftar bilden av att vi har problem med dagens utformning och med dagens tillämpning av dessa regler. Om detta ska det inte råda några tveksamheter. Det här är också särskilt problematiskt eftersom regeringen ser, i linje med förvaltarskapstanken, att aktiva och engagerade skogsägare är helt avgörande för att stärka ekosystemen i vårt fantastiska avlånga land. De har ju en enorm kapacitet att tillvarata skogen, inte bara för den förnybara råvara som produceras utan också som kolsänka och också som bidragare till biologisk mångfald. Vi ser inte detta som ett motsatsförhållande, och vi är väldigt stolta över den fantastiska naturvård som så många skogsägare i Sverige är en del av att genomföra.

Vi ser också att det finns en stor brist på kunskap om detta när man reglerar skogsfrågor på EU-nivå på det sätt som man gör, och det är just därför Sverige har en så stark röst i dessa frågor när man försöker påpeka hur det fungerar så fantastiskt väl i Sverige, där vi i stor utsträckning har ett väldigt hållbart skogsbruk.

Det pågår ett intensivt arbete i Regeringskansliet med att analysera Artskyddsutredningens betänkande och alla de synpunkter som har lämnats av olika remissinstanser, och det här är en fråga vi kommer att behöva återkomma till.

Jag vill även kommentera det ledamoten Larsson var inne på, nämligen en påstådd skyndsam hantering av frågan. Jag delar faktiskt inte den bilden. Det här är problem som har funnits länge. Redan 2018 sa riksdagen att artskyddsförordningen skulle ses över. Jag kan inte svara på varför den tidigare regeringen inte kom längre i det arbetet, men det kan möjligen ledamoten Larsson redogöra för som var så stolt över det arbete som skedde under den tidigare regeringen.

Jag gillar, som sagt, inte att fokusera på vad tidigare regeringar har gjort eller inte gjort, men jag kan tydligt och hastigt konstatera att det inte har skett tillräckligt eftersom arbetet har överlämnats till mig att sköta. Många bitar togs fram redan vid riksdagens tillkännagivande 2018, men det fanns också en punkt i januariavtalet. En utredning tillsattes, och den bedrev sitt arbete. Men resultaten kom lagom tills man lämnade över regeringsmakten. Jag delar inte uppfattningen om den påstådda handlingskraften, utan nu kommer den här regeringen att behöva ta ytterligare initiativ för att lösa denna fråga.

Anf. 60 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Jag förstår att det är svårt för statsrådet att svara på frågan när det mesta verkar vara under övervägande i Regeringskansliet. Men låt mig reda ut några fakta som jag tycker att det läggs ut lite väl många dimridåer om.

Först och främst var det till och med oktober förra året uttryckligen förbjudet att skada fåglars fortplantningsområden och viloplats. Men genom det utskottsinitiativ som bland annat Centerpartiet var med och drev igenom i riksdagen blev det en förändring av en förordning så att just den bestämmelsen skulle tas bort. Det anges alltså inte längre i någon lag eller förordning att det är förbjudet att skada fåglars livsmiljöer. Däremot är det såklart förbjudet att störa fåglar på ett sätt som försvårar bevarande av en population på en tillfredsställande nivå.

Man kunde tro att problemet var löst. Men det ligger en gammal rest och skapar dålig stämning i form av en författningskommentar till just den förordningen. Den säger att skador på fåglars livsmiljöer kan vara en förbjuden störning.

Myndigheterna, i det här fallet Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket, anser därför att det fortfarande är förbjudet att skada fåglars livsmiljöer när det gäller sällsynta fåglar som är känsliga för skogsbruk. Eftersom alla fåglar är fridlysta gäller det alla fåglar – om man inte får ett undantag.

I Finland har man lyckats vara mycket mer pragmatisk. I Finland har man nämligen inte något automatiskt skydd för fåglars livsmiljöer. Det kan därför inte vara ett europeiskt lagstiftningsproblem, utan det är ett svenskt lagstiftningsproblem.

Det var aldrig tänkt att artskyddsförordningen skulle innebära förbud som medför att pågående markanvändning avsevärt försvåras, utan sådana intrång skulle i stället regleras genom reservat, biotopskydd och frivilliga naturvårdsavtal. Låt mig därför omformulera frågan, eftersom statsrådet säger att regeringen är väl medveten om problemen. Kommer statsrådet att tillsätta en skogsutredning som en gång för alla gör upp med författningskommentaren så att den svenska tolkningen blir rimlig?

Anf. 61 MALIN LARSSON (S):

Herr talman! Jag kan konstatera att statsrådet uppehåller sig vid vad som har gjorts eller inte av tidigare regeringar, trots att statsrådets egen alliansregering var den regering som implementerade artskyddsförordningen i svensk lag utan att då göra några ändringar.

Men det är historia. Låt oss i stället uppehålla oss vid vad som kan göras nu. Vi tycks vilja få bukt med problemet, och då är det bättre att se framåt. Jag önskar svar på den tidigare frågan: När kan vi förvänta oss resultat?

Precis som jag skrev i min interpellation berörs många skogsägare av dessa frågor. Jag kommer själv från Norrland, och uppe hos oss hänger skogsbruket nära ihop med jordbruket. Här är skogens värde viktigt vid generationsskiften och för att våra jordbruk ska fortsätta att drivas framåt. Precis som ledamoten Thand Ringqvist var inne på ser vi nu markägare som länge och långsiktigt planerat för generationsskiften, och för att klara det vill man avverka den skog man har skött länge och väl för detta ändamål. Kan man inte avverka sin skog eller få rimlig ersättning för den riskerar vi att även se nedlagda jordbruk. Det är förödande för livsmedelsförsörjning, beredskap och den biologiska mångfalden om vi förlorar de betande mularna som vi i norr behöver fler av, inte färre.

Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket redovisade nyligen två regeringsuppdrag kring artskydd. Det ena handlar om nya riktlinjer för hur artskyddsbestämmelserna ska tillämpas och tolkas, och det andra handlar om

förebyggande strategier för att artskyddsförbuden inte ska aktualiseras. Det finns en hel del bra förslag i redovisningen och även flera förslag för regeringen att ta vidare. Som situationen ser ut i dag är detta mycket resurskrävande för både myndigheter och markägare.

Jag vill samtidigt höja ett litet varningens finger, eftersom det finns en gräns för vad man kan kräva av en mindre privat skogsägare. Samma ansvariga myndigheter meddelade i oktober sin tolkning av den dom från Högsta domstolen som handlar om huruvida en skogsägare ska ha rätt till ersättning vid artskyddsförbud. Det myndigheterna har kommit fram till vid tolkningen är att markägare normalt inte har rätt till ersättning för artskyddsintrång. Rättsutvecklingen, de nya riktlinjerna från myndigheterna och tolkningen av domen har nu fört oss till en punkt där artskyddsbestämmelserna och även närliggande regelverk måste ses över. Även Skogsstyrelsen behöver förstärkta resurser för att hantera detta.

Frågorna är också många gällande regeringens aviserade nya skogsutredning. Vi har nu under ett års tid hört att den ska tillsättas, men än har vi inte sett skymten av den. Är det tänkt att frågorna kring artskyddet ska hanteras i utredningen? Varför är då inte landsbygdsminister Peter Kullgren här i dag och besvarar våra frågor? Jag förstår uppdelningen, men just för att dessa frågor berör skogen är det viktigt.

Det är inte rimligt att små skogsägare ska dras in i långa, krångliga och dyra rättsprocesser för sina avverkningsanmälningar. Artskyddsfrågan måste hanteras nu, och vad som gäller för ersättning för skogsägare som nekas avverkning behöver styras upp. Och det är vi politiker som måste ta ansvar så att lagstiftningen fungerar.

Anf. 62 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Herr talman! Låt mig börja i den ändan att återigen bekräfta att regeringen delar bilden av att det finns problem med dagens utformning och tillämpning av dessa artskyddsregler. Jag gillar inte heller att tala särskilt mycket om historia, men jag gillar inte heller historieförfalskning. Av den anledningen gillar jag att påpeka fullständiga fakta och information om allt som gjordes under tidigare mandatperioder, med tanke på att ledamoten så tydligt valde att fokusera på allt det som ska ha skett under den förra mandatperioden.

Faktum kvarstår att den här regeringen kom till ett dukat bord av problem som rör skogen och som inte har hanterats. Vi ser att den svenska skogspolitiken har saknat både uppmärksamhet och reform på ett tag. Det avser den här regeringen att ta tag i.

Vi bereder för närvarande frågor om artskyddet, och vi kommer inte att ta ställning till frågor om artskyddets tillämpning eller problem i implementeringen i dag – som jag tydligt har påpekat.

Vi menar att det är viktigt att det finns ett tydligt regelverk för markägarna och andra berörda, samtidigt som det finns ett effektivt artskydd. Huruvida detta kommer att hanteras i en ännu inte annonserad skogsutredning är självklart inte heller något jag kan redogöra för i dag, utan det är ett pågående arbete. Men jag ser fram emot att få presentera hur Sverige kommer att utreda utvecklingen av skogspolitiken framöver, inte minst genom utredningen av den nationella skogspolitiken.

Vi ser ju, herr talman, ett behov av att utveckla en framtida ändamålsenlig skogspolitik som främjar ett långsiktigt hållbart svenskt skogsbruk och en växande bioekonomi. Det är sådant som jag kan konstatera i dag som miljöminister och som jag vet att även landsbygdsministern skriver under på. Det är därför vi kommer att tillsätta en skogsutredning, som statsministern meddelade i regeringsförklaringen.

Regeringen har just nu ett omfattande underlag när det gäller frågan om artskyddet. Det är totalt 130 förslag och 147 remissvar som vi nu arbetar med, och det är som sagt ett arbete som pågår.

Ledamoten Thand Ringqvist valde att ställa en tydlig och relevant fråga rörande det här området, nämligen hur det kan komma sig att tillämpningen skiljer sig åt så kraftigt mellan Sverige och Finland.

Det är en högst relevant del av detta. Vi ser ju i många fall att regeringen har behövt hantera hur vi tillämpar lagstiftningen nationellt där man tidigare har lutat sig mot att det är EU och sedan lagt undan frågan. Det är någonting den här regeringen har börjat hantera på många olika fronter, inte minst gällande tillämpningar av miljöbalken. Jag har tillsatt en utredning för att titta på detta. Men när det gäller just det här ser vi att det finns bindande resultat som ska uppnås av varje medlemsstat.

Det finns också ett överlåtande till de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet, och då väljer myndigheter i olika länder att tillämpa det här på olika sätt. Det innebär helt enkelt att alla EU:s medlemsstater är skyldiga att skydda arter i enlighet med kraven som finns men också att införa nationella bestämmelser för att genomföra EU:s artskydd.

Utgångspunkten är att EU:s artskydd ska vara likvärdigt i alla medlemsstater men att det ska finnas utrymme för att utforma och genomföra de nationella regelverken olika. Det är det som föranleder den situation vi är i.

Som jag nämnt tittar vi på den här frågan, och vi ser fram emot att kunna ge besked när vi har analyserat vilken väg vi ska ta för att underlätta för markägare att förhålla sig till de regler som finns och uppmuntra till hållbart brukande av vår skog, för vi vill ju också bruka den.

Anf. 63 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Tack, statsrådet, för de förtydligande svaren! Det kommer alltså att komma en skogsutredning; vi vet bara inte riktigt när. Regeringen verkar också titta på tolkningsutrymmena och fortsätter med det arbetet för att kunna göra våra tolkningar mer lika Finlands. Jag hoppas att ni hittar mycket utrymme att göra det.

Om det nu inte går att prata mer om den frågan därför att den utreds kan vi ta frågan om ersättningarna. Hur kan man hitta en ersättningsmodell som är rättssäker?

Statsrådet inledde med att säga att dagens modell är orimlig och oskälig. Det är ju så att när man vill ha ersättning för att man inte får avverka sin skog måste man driva ett överklagande. De flesta säger att det är en ungefär tioårig process att överklaga på grund av någon art som man inte riktigt vet om den ens finns i ens egen skog.

Det är ett otroligt rättsosäkert läge som vi har hamnat i. Det handlar om processerna som ska föras genom alla mark- och miljödomstolar, som

vi vet är helt överarbetade med alla andra miljöprövningsärenden som ska hanteras, och sedan ska Mark- och miljööverdomstolen titta på frågorna.

Min fråga till statsrådet är om det finns både processer och förslag som går att använda för att få de här processerna att fungera snabbare. Det är ju orimligt att en familj ska behöva vänta i tio år på att eventuellt få tillbaka en summa pengar; hur stor har de inte en aning om. Och ska de få en klumpsumma, eller kan man tänka sig att det precis som skogsavkastning är något som kommer årligen? Hur ser regeringen på detta?

Anf. 64 MALIN LARSSON (S):

Herr talman! Återigen tack till statsrådet Pourmokhtari för en viktig interpellationsdebatt!

Jag hör att det analyseras, bereds och ses över. Jag kan tyvärr konstatera att regeringen får vara svaret skyldig till våra skogsägare om när vi kan förvänta oss resultat, men jag hoppas att regeringen snart återkommer om det.

Knärot, tretåig hackspett, bombmurkla, lavskrika och tjäderspel har samtliga lett till artskyddsförbud och till att skogsägare inte fått avverka sin skog. Ska vi inte skydda arter, då? tänker en del. Jo, det ska vi – inom rimliga gränser. Och om det ska skyddas måste markägaren få rättmätig ersättning. Sverige ska ha höga ambitioner för naturvård och artskydd, men de ska genomföras rättssäkert och effektivt.

En intressant diskussion som också är viktig är hur vi kan öka den biologiska mångfalden och hur vi kan ta hänsyn till skyddade arter i den brukade skogen. Kan vi både bruka och ta hänsyn samtidigt? Ja, det tror jag.

Skogen är Sveriges gröna guld och inte bara en del av ryggraden i vår ekonomi och välfärd. Den också avgörande i klimatomställningen.

Herr talman! Jag tycker ändå att jag hör en enighet i debatten i dag. Därför hoppas jag nu på att regeringen inte väntar ytterligare ett år innan man tar itu med denna fråga, för den måste få en lösning snarast möjligt.

Eftersom vi har sista debatten i kammaren denna fredag vill jag avslutningsvis önska talmannen, statsrådet och övriga en trevlig helg.

Anf. 65 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Herr talman! Ja, det finns mycket att säga om dessa frågor. Om vi hade fri talartid skulle jag inte bli förvånad om vi alla stod här nästan hela helgen och diskuterade vidare alla de olika aspekter som finns på svenskt skogsbruk och inte minst svensk skogspolitik, som är i behov av utveckling. Där avser regeringen att återkomma med en utredning som tar ett helhetsgrepp om den nationella problematiken.

Det finns som sagt mycket att nämna, men låt oss tala lite om det ledamoten Thand Ringqvist lyfte fram om behovet av att se över ersättningsfrågor och annat.

Jag nämnde i mitt första inlägg det som Högsta domstolen meddelat i en dom som rör ersättning på grund av avverkningsförbud. I den domen uttalar Högsta domstolen att markägare har rätt till ersättning av staten för begränsningar som är en direkt följd av artskyddsförordningen. Det är en fråga som man nu tittar på inom Regeringskansliet. Den här domen analyseras utöver de analyser och det arbete som redan pågår kring tillsättande av utredningar och annat.

Prot. 2023/24:28
10 november

Svar på
interpellationer

Vi vill göra det här arbetet ordentligt, herr talman. Vi vill föreslå regler som kan fungera under lång tid och ge trygghet till alla de skogsägare vi har i Sverige. Då kan det ta lite tid trots att problematiken har funnits länge, men vi kommer att titta på det här. Vi anser från regeringens sida att markägare ska få ekonomisk kompensation för inskränkningar i den utsträckning som de har rätt till och att skyddet för äganderätten ska vara vägledande i fråga om ersättningar.

Samtidigt behöver vi komma ihåg att hejda förlusten av biologisk mångfald och på olika sätt arbeta för det. Det här är inte en motsättning, som ledamoten Larsson är inne på. Det finns fantastiskt många skogsägare i Sverige som vill ta ansvar för miljön och naturen och alla arter i den.

Med det tackar jag för denna debatt och önskar er en trevlig helg.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 9 november

2023/24:148 Oljeutsläppet i Pukaviksbukten

av *Magnus Manhammar* (S)

till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

2023/24:149 Ökat bostadsbyggande i norr

av *Isak From* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2023/24:150 Arbetsmarknadsbegreppet i sjuk- och aktivitetsersättningen

av *Jessica Rodén* (S)

till statsrådet *Anna Tenje* (M)

2023/24:151 Situationen på bostadsmarknaden

av *Malcolm Momodou Jallow* (V)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2023/24:152 Åtgärder för fler ellastbilar

av *Isak From* (S)

till energi- och näringsminister *Ebba Busch* (KD)

2023/24:153 Reparationsberedskap inom transportområdet

av *Gunilla Svantorp* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2023/24:154 Åtgärder för att rädda folkhögskoleplatser

av *Jytte Guteland* (S)

till utbildningsminister *Mats Persson* (L)

2023/24:155 Åtgärder i klimathandlingsplanen mot ökade klimatutsläpp

av *Jytte Guteland* (S)

till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

2023/24:156 Norra Sverige i regeringen

av *Linus Sköld* (S)

till statsminister *Ulf Kristersson* (M)

2023/24:157 Konsekvenser av marknaden inom järnvägssystemet
av *Gunilla Svantorp* (S)
till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

Prot. 2023/24:28
10 november

2023/24:158 Konsumentvägledning i varje kommun
av *Anna-Belle Strömberg* (S)
till statsrådet *Erik Slottnér* (KD)

2023/24:159 Bostadsbyggande i kommuner med expansiv industri
av *Sofie Eriksson* (S)
till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 9 november

2023/24:229 Förbud mot varghälsningen

av *Erik Hellsborn* (SD)
till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)

2023/24:230 Sammanslagning av Myndigheten för arbetsmiljö- skap och Arbetsmiljöverket

av *Johanna Haraldsson* (S)
till statsrådet *Paulina Brandberg* (L)

2023/24:231 Det kommunala vetot avseende kärntekniska frågor

av *Laila Naraghi* (S)
till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

2023/24:232 Låtsasjobb

av *Teresa Carvalho* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister *Johan Pehrson* (L)

2023/24:233 Försvarsindustrins roll i civilförsvaret

av *Björn Söder* (SD)
till statsrådet *Carl-Oskar Bohlin* (M)

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 12.28.

Sammanträdet leddes
av andre vice talmannen från dess början till och med § 10 anf. 39 (delvis)
och
av talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

TUULA ZETTERMAN

/Olof Pilo

55

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om subsidiaritetsprövning	1
§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 4 Anmälan om avskrivning av motion	2
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 6 Svar på interpellation 2023/24:31 om åtgärder för att bekämpa arbetslöshet bland och diskriminering av unga med funktionsnedsättning	2
Anf. 1 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	2
Anf. 2 SERKAN KÖSE (S)	4
Anf. 3 JONATHAN SVENSSON (S)	4
Anf. 4 CAMILLA MÅRTENSEN (L)	5
Anf. 5 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	6
Anf. 6 SERKAN KÖSE (S)	7
Anf. 7 JONATHAN SVENSSON (S)	8
Anf. 8 CAMILLA MÅRTENSEN (L)	9
Anf. 9 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	9
Anf. 10 SERKAN KÖSE (S)	10
Anf. 11 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	11
§ 7 Svar på interpellation 2023/24:110 om kommunernas roll inom arbetsmarknadspolitiken	11
Anf. 12 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	11
Anf. 13 SERKAN KÖSE (S)	12
Anf. 14 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	13
Anf. 15 SERKAN KÖSE (S)	14
Anf. 16 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	15
Anf. 17 SERKAN KÖSE (S)	16
Anf. 18 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	16
§ 8 Svar på interpellation 2023/24:65 om barnomsorg på obekväma arbetstider	17
Anf. 19 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	17
Anf. 20 EVA LINDH (S)	17
Anf. 21 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	18
Anf. 22 EVA LINDH (S)	19
Anf. 23 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	19
Anf. 24 EVA LINDH (S)	20
Anf. 25 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	20
§ 9 Svar på interpellation 2023/24:106 om erfarenheter av kriget i Ukraina	20

Anf. 26	Försvarsminister PÅL JONSON (M)	20
Anf. 27	PETER HULTQVIST (S)	21
Anf. 28	Försvarsminister PÅL JONSON (M)	22
Anf. 29	PETER HULTQVIST (S)	23
Anf. 30	Försvarsminister PÅL JONSON (M)	24
Anf. 31	PETER HULTQVIST (S)	25
Anf. 32	Försvarsminister PÅL JONSON (M)	26
§ 10	Svar på interpellation 2023/24:114 om tidsgräns för bodelning	26
Anf. 33	Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	26
Anf. 34	EVA LINDH (S)	27
Anf. 35	ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M)	28
Anf. 36	Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	29
Anf. 37	EVA LINDH (S)	30
Anf. 38	ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M)	31
Anf. 39	Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	32
Anf. 40	EVA LINDH (S)	33
Anf. 41	Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	34
§ 11	Svar på interpellation 2023/24:104 om universitet i Dalarna	34
Anf. 42	Utbildningsminister MATS PERSSON (L)	34
Anf. 43	PETER HULTQVIST (S)	35
Anf. 44	Utbildningsminister MATS PERSSON (L)	36
Anf. 45	PETER HULTQVIST (S)	37
Anf. 46	Utbildningsminister MATS PERSSON (L)	38
Anf. 47	PETER HULTQVIST (S)	39
Anf. 48	Utbildningsminister MATS PERSSON (L)	39
§ 12	Svar på interpellation 2023/24:92 om begränsningsförslag av PFAS-kemikalier	40
Anf. 49	Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L)	40
Anf. 50	BEATRICE TIMGREN (SD)	40
Anf. 51	Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L)	41
Anf. 52	BEATRICE TIMGREN (SD)	42
Anf. 53	Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L)	43
Anf. 54	BEATRICE TIMGREN (SD)	44
Anf. 55	Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L)	44
§ 13	Svar på interpellationerna 2023/24:105 och 129 om äganderätten för skogsägare och Skogsstyrelsens nya riktlinjer för artskydd	45
Anf. 56	Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L)	45
Anf. 57	ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	46
Anf. 58	MALIN LARSSON (S)	47
Anf. 59	Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L)	48
Anf. 60	ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	49
Anf. 61	MALIN LARSSON (S)	50
Anf. 62	Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L)	51
Anf. 63	ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	52
Anf. 64	MALIN LARSSON (S)	53

Prot. 2023/24:28
10 november

Anf. 65 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	53
§ 14 Anmälan om interpellationer	54
§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar	55
§ 16 Kammaren åtskildes kl. 12.28.	55

Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2023